

ZPRAVODAJ

Muzea Komenského v Přerově

říjen–prosinec
2023

Den stromů

prohlídka parku Michalov s průvodcem

pátek 20. 10. 2023

sraz v 16 hodin u restaurace Michalov

ORNIS

Akci podpořilo Statutární město Píseň.
Muzeum Komenského v Píseň je příspěvkovou organizací
zřízenou a financovanou Olomouckým krajem.

ŠVÉDSKÉ ŠANCE

Příběh jednoho místa s nezaměnitelným geniem loci

Historie tohoto kopce v sobě nese daleko pestřejší mnohvrstevnatější příběh, než si většina současných návštěvníků uvědomuje. Pro většinu místních jsou Švédské šance atraktivním cílem procházek v blízkém okolí města Přerova, odkud se nabízí krásný výhled do krajiny.

Zdeněk Schenk

Proč se Švédské šance jmenují švédské? Samotný název odkazuje na události ze závěrečné etapy třicetileté války spojené s vybudováním předsunuté části opevnění polního tábora švédského vojska v srpnu roku 1643.

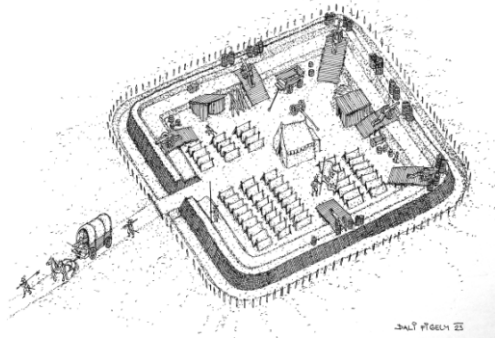
Tato výrazná krajinná dominanta při jihozápadním vyústění bečevské části Moravské brány do Středomoravské nivy představuje místo s dalekým výhledem vzdálené vzdušnou čarou 4 kilometry od věže přerov-

ského zámku. Táhlý zarovnaný hřeben orientovaný ve směru jihozápad – severovýchod se zalesněnou vrcholovou kótou Švédské šance (298 m) se nachází při západním okraji Podbeskydské pahorkatiny. Na straně jižní je tato vyvýšenina ohraničena údolím říčky Moštěnky, na jejichž březích se rozkládá zástavba obcí Horní Moštěnice a Beňov. Směrem severním se terén svažuje k přerovské místní části Újezdec.

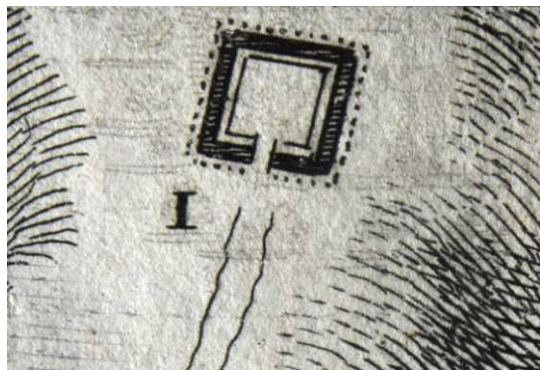
Naprosto výjimečné strategické postavení tohoto kopce, který umožňuje optickou

kontrolu krajiny prakticky všemi směry, přitahovalo člověka jako magnet od nepaměti. V průběhu tisíciletí se stal svědkem různých lidských aktivit.

Nejstarší stopy osídlení kopce spadají do starší doby kamenné. Aktivity mladopaleolitických lovců dodnes dokládají koncentrace kamenných štípaných nástrojů kultury aurignacienu nacházené prostřednictvím povrchových sběrů na několika místech táhlého hřebene, kde před více než 30 000 lety plály ohně lovců na dohled od lokality v Předmostí.

Kresebná rekonstrukce výtvorníka Dalibora Figel'a znázorňující možnou podobu reduty švédského polního tábora situované na vrcholu hřebene Švédské šance.

*Půdorys reduty na výřezu rytiny švédského tábora z díla „Theatrum Europaeum“.
(Muzeum Komenského v Přerově, sign. StM 159).*

Toto bezesporu exponované místo v krajině neuniklo v létě 1643 pozornosti švédských inženýrů specializujících se na stavby polních opevnění. Jim náleží zásluha za brilantní výběr pro záměr vybudovat na vrcholu Švédských šancí jednu z redut vojenského tábora a využít tak potenciál této mimořádně strategické polohy. Reduta představovala pouze součást vnější obranné linie rozsáhlého polního tábora, který Švédové po

měsíčním pobytu opustili dne 1. září 1643. Po jejich odchodu opuštěný areál postupně podléhal zubu času a zejména intenzivní zemědělské činnosti, přičemž se z celé rozsáhlé fortifikační soustavy dochovala pouze zmiňovaná předsunutá reduta.

Na základě mědirytiny s titulem Náčrt švédského tábora u Přerova v srpnu 1643 publikované v díle Theatrum Europaeum si můžeme vytvořit konkrétní předsta-

vu o podobě tohoto fortifikačního prvku. Reduta zobrazená severovýchodně od tábora na samotném vrcholu návrší má přibližně čtvercový půdorys. Po obvodu valu navršeného z hlíny jsou schematicky znázorněny zaražené kůly zesilující obranu. Vstup do objektu, ke kterému směřuje přístupová cesta, je naznačen přerušením valu na jihozápadní straně.

Pokračování na následující straně.

Nápadné terénní pozůstatky této reduty švédského tábora neunikly tvůrcům I. vojenského mapování ve 2. polovině 18. století, kteří kromě půdorysu přidali výmluvný název „Schweden Redoute“. Reduta je následně vyznačena i na mapách druhého vojenského mapování.

Bezpochyby zajímavou zmínku nám zanechal rajhradský benediktin, historikograf Řehoř Wolný, který v rámci prvního svazku moravské topografie Die Markgrafschaft Mähren věnovanému přerovskému kraji v roce 1835 u popisu obce Horní Moštěnice uvádí kopec „Za humny“ zvaný také „Schwedenschanze“, odkud pochází různé druhy zbraní a výstroje: „...und grabt wohl auch öfters Lanzen, Sporen, Schwerdt und andere Waffen aus.“

Nápadné terénní pozůstatky jedné z redut švédského tábora z roku 1643 neunikly tvůrcům I. vojenského mapování ve 2. pol. 18. století (Výřez – I. vojenské mapování – Morava, mapový list č. 53, Moravská zemská knihovna).

Historik Florian Zapletal popsal poeticky s určitým, znatelným nádechem patosu toto místo ve svém fejetonu publikovaném v roce 1914 na stránkách časopisu Přerovský obzor: „Ale to je všechno daleko, až kdesi na horizontu – zatím co při lehce přivřených očích zdá se jako by se

mihaly kolem postavy švédských vojáků Torstensonových, hlídajících v srpnu roku 1643 v Hor. Moštěnici hlavní kvartýr Linharta Torstensona, nejznamenitějšího ze žáků Gustava Adolfa“.

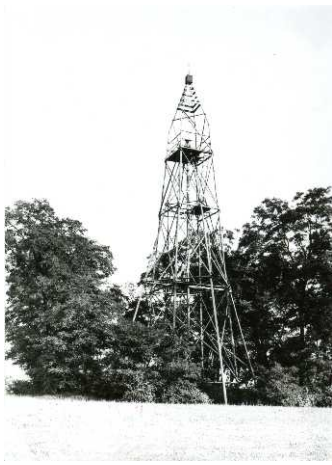
„Dosud jako byste slyšeli na šancích volání a kroky stráží, dívajících se chvílemi do daleké

Pohled od západu po hřebeni směrem k zalesněné vrcholové kótě Švédské šance, kde jsou v terénu dodnes patrné pozůstatky jedné z redut polního tábora z roku 1643. Foto Z. Schenk .

roviny až k Olomouci a ukazují si potom zas na hlavní stan v Moštěnici, kde Torstenson sedí se svými důstojníky a radí se, jak by ještě víc sevřeli tuto ubohou utýranou zemi. Břízky dnes stojí tiše na švédských šancích. A nade vším nekonečná obloha, šedě bílá, jen místy modrá, podchycená na obzoru vysokým pásem šedých mlh, z něhož se vzdálenější objekty prodírají jenom nezřetelně“.

V rozsáhlé fotodokumentaci tohoto badatele se dochovala rovněž fotografie z roku 1932, která zachycuje triangulační věž na okraji lesíka. Tento ojedinelý dobový snímek je umístován na Švédské šance u Přerova.

Triangulační věž z roku 1932.
Foto F. Zapletal

V roce 1933 si příhodný svazitý terén Švédských šancí nad Újezdcem zvolil plachtařský instruktor a propagátor bezmotorového létání Jan Hrbek pro zálet prvního

kluzáku vyrobeného v Přerově. Poté na tomto cvičišti probíhaly plachtařské kurzy přerovské skupiny Masarykovy letecké ligy (MLL). Svah od remízku na kótě 298m směrem do údolí říčky Moštěnky, k obci Beňov byl plachtaři využíván pro delší lety, nutné pro složení zkoušky B.

V roce 1934 publikoval štábní kapitán pěchoty Bohumil Tetour v rámci edice Průvodce po bojištích a vojenských památkách Československé republiky, sešit s názvem „Švédské šance“ u Přerova. V této studii věnované opevnění švédského tábora popisuje tehdejší stav zachování reduty na zalesněném vrcholku kopce následovně: „Dnes najdeme v těch místech masivní čtvercový zemní násyp se stranami asi 30 m a vysoký přibližně 2 m, uvnitř již téměř zavalený; v severovýchodním rohu čtverce je kamenná značka trig. 298; na severovýchodní a severozápadní straně násypu můžeme sledovat i příkop, který však již čas skoro vyrovnal, takže nyní dosahuje hloubky jen 30–50 cm.“ Jeho slova výmluvně dokumentují, že předsunutá čtvercová reduta zůstala ve 30. letech 20. století téměř nedotčena.

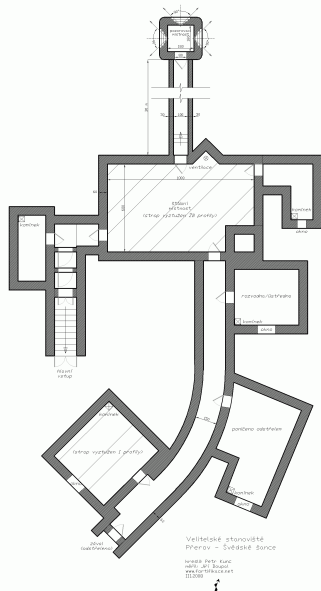
V letech 1953–1954 byla na vrcholu kopce Švédské šance v místě terénních reliktní reduty z roku 1643 vybudována pozorovatelná civil-

Kříž od uměleckého kováře Jiřího Jurdy umístěný v roce 2018 u polní cesty poblíž místa masakru karpatských Němců v červnu 1945.
Foto Z. Schenk

ní obrany. Objekt byl postupně upravován až do roku 1974. Má 7 podzemních místností a 3 spojovací chodby. Dlouhá desetiletí chátrající objekt pozorovatelný lidově zvaný „bunker“ je od roku 2021 opravován skupinou dobrovolníků, kteří v současné době spravují objekt jako členové spolku Klub vojenské historie Přerov. Jejich cílem je postupně vrátit pozorovatelně původní podobu a vybudovat v jejím interiéru expozici věnovanou komplexnímu příběhu této lokality.

V červnu 1945 se stal hřeben Švédských šancí dějištěm hrůzných událostí. In noci z 18.

*Půdorys objektu pozorovatelny civilní obrany vybudované v první polovině 50. let 20. století v místech původní reduty švédského tábora z roku 1643.
Kresba P. Kunc, zaměření J. Doupal.*

Foto vpravo: Pozorovací objekt. Foto Z. Schenk

na 19. června zde bylo popraveno 267 karpatských Němců příslušníky 17. pěšího pluku z Petržalky. V provizorním hromadném hrobě o rozměrech 17 x 2 x 2 m skončila těla zastřelených mužů, žen a dětí. Tento bestialní zločin nebyl adekvátně potrestán, neboť hlavní aktér poručík Karol Pazúr byl sice Nejvyšším vojenským soudem v Praze v roce 1949 nepodmíněně odsouzen ke dvaceti letům vězení, ale již o dva roky později mu byl trest z rozhodnutí prezidenta Klementa Gottwalda snížen na deset roků a v roce 1952 pak byl v rámci všeobecné amnestie propuštěn na svobodu. Těla obětí byla posléze v říjnu 1947 exhumována, přičemž ostatky mužů byly pohřbeny na přerovském hřbitově. Ostatky

žen a dětí byly odvezeny do olomouckého krematoria a jejich popel byl uložen na hřbitově v Neředíně. S odstupem několika desetiletí byl poblíž místa masakru v roce 2018 umístěn čtyřmetrový vysoký kříž z dílny uměleckého kováře Jiřího

Jurdy symbolizující tuto krvavou tragédii, s níž jsou Švédské šance rovněž spojeny. Město Přerov si každoročně v červnu tuto událost připomíná pietní akcí na přerovském hřbitově a modlitbou v místě tragédie.

Pohled na dodnes patrný průběh valu a z větší části zaneseného příkopu na západní straně reduty. Stav v roce 2023. Foto Z. Schenk

Od pobytu vojska vedeného Lennartem Torstenssonem uplynulo letos 380 let a pozůstatky reduty jsou i přes poškození způsobené výstavbou pozorovatelné v zalesněném terénu stále patrné. Nejlépe jsou zachované na straně východní a západní, kde se místy dochoval nejen val, ale zároveň znatelný průběh příkopu.

Dne 10. června 2023 uspořádal Klub vojenské historie Přerov akci s názvem Švédské šance zpátky v čase, kde byla před zraky stovek návštěvníků prezentována vojenská technika, zbraně a vybavení armád, jejichž aktivity se v minulosti našeho regionu větší či menší měrou dotkly.

Dne 2. září 2023 proběhla na Švédských šancích komentovaná prohlídka v rámci projektu Archeologické léto 2023. Účastníci z řad široké veřejnosti s historií místa a okolní krajiny při jihozápadním vyústění bečevské části Moravské brány seznámil terénní archeolog Muzea Komenského v Přerově. Členové Klubu vojenské historie Přerov se ujali prohlídky interiéru pozorovatelné Civilní obrany. Jednalo se o symbolické rozloučení s letními prázdninami, ale zároveň se švédským vojskem, které opustilo vojenský polní tábor dne 1. září 1643.

Členové spolku vojenské historie Von Macenau ze Zlína v zaneseném příkopu reduty během ukázky střelby z mušket v průběhu akce Švédské šance zpátky v čase dne 10. 6. 2023. Foto Z. Schenk

Účastníci komentované prohlídky realizované v rámci výstavy Švédové na Přerovsku a projektu Archeologické léto dne 2. 9. 2023. Foto Z. Schenk

Antonín, Felix a mimozemšťan

Na svátek Všech svatých, který si připomínáme 1. listopadu, slaví také všichni nositelé jména Felix. Osobně žádného neznám, pouze se mi vybaví legendární komik Felix Holzmann či skvělý hudebník, který však v posledních letech plní spíše stránky bulvárních plátků, Felix Slováček. A jelikož jsem letos sledoval královskou 18. etapu Tour de France (19. 7. 2023), tak vím, že tahle alpská horská anabáze znamenala obrovský triumf pro 25letého Rakušana Felixe Galla z týmu AG2R. Samo jméno vychází z latinského slova „felice“, což v překladu značí „šťastný“ nebo „šťastlivec“. A právě jeden kamenný „šťastlivec“ stojí také na Přerovsku, konkrétně v obci Veselíčko.

Lubomír Vyňuchal

Antonín, či Felix?

Lidé si ho pletou se svatým Antonínem, neboť světec je zde oděn do mnišského hábitu a v náruči drží Ježíška. Také portál „Mapy.cz“ a identifikační karta NPÚ jej označuje jako sv. Antonína Paduánského, ovšem my se budeme řídit textem na panelu místní Hraběnčiny naučné stezky a budeme věřit zápisu v obecní kronice z roku 1909, v níž se píše, že u Felixe byla zavedena strojní výroba šterku a postaven domek č. 96. Pozdně barokní pískovcovou sochu muže s plnovousem a růžencem u pasu najdete ve svahu na okraji lesíka pod Zámeckým kopcem před odbočkou z hlavní cesty směrem k lomu. Jedná se o svatého Felixe z Cantalice (1515–1587),

příslušníka řádu kapucínů, patrona matek a dětí. Jedním z jeho úkolů bylo sbírání almužen v římských ulicích, proto bývá často zobrazován s atributem mošny či pytle, ze kterého rozdává chleba (např. socha v Brně u kapucínského kostela Nalezení sv. Kříže nebo před zámeckou kaplí v Osečanech). V dalších případech je to například poutnická hůl a již zmíněný Ježíšek. V období baroka si jeho obrazy nebo sošky objednávali šlechtici, aby tak dali najevo svou dobročinnost. U nás je sv. Felixovi zasvěcen kapucínský kostel v Sušici a jeho další kamenné sochy najdete např. na plášťovém mostě zámku Český Krumlov, v obci Mariánské Radčice na Mostecku či na Mariánském sloupu v Žamberku. Na hranolovém podstavci na okraji Veselíčka se bohužel

*Svatý Felix z Cantalice
na obraze Petera Paula Rubense*

nezachoval žádný nápis či datace a neznáme tak ani jméno sochaře. Ovšem o necelý kilometr dále, na křižovatce lesních cest u Dolního Svrčovského rybníka, najdete další, podstatně mladší sochu světce s Ježíškem v náruči.

Svatý Antonín, Veselíčko, 2022

Svatý Felix, Veselíčko

Tentokrát už se opravdu jedná o svatého Antonína. Plastiku vytvořil v roce 1943 přerovský sochař Josef Baják a jeho jméno je vytesáno také do podstavce nad vrcholem soklu.

Bezhlavý s mimozemšťanem

Donátorkou sochy svatého Antonína Paduánského byla hraběnka Leopoldina Thun-Hohensteinová, manželka Aloise Josefa Podstatského, který zemřel roku 1918. Plastika, umístěná poněkud stranou od civilizace, neměla lehký osud a často se stávala terčem vandalů. Dlouhá léta zde světec stával dokonce bez hlavy, tudíž lidé říkali tomuto místu „u bezhlavého“. Když byla konečně původní hlava nalezena a nasazena zpět, děti vytvořily soše novou přezdívkou. Stačilo se podívat na neformnou hlavičku a tvář malého Ježíška (foto z r. 2016) a lokalita „u mimozemšťana“ se dostala do obecného povědomí. Dnes je socha včetně podstavce opravena i vyčištěna a je součástí Svrčovského okruhu zmíněné naučné stezky.

Veselíčko, Svatý Antonín a „mimozemšťan“ 2016

A pokud stále něco hledáte, vězte, že svatý Antonín je mj. přímluvcem za znovunalezení ztracených věcí. Jako

patrona jej uctívají milenci, manželé a těhotné ženy.

Z profesí jsou to horníci, lodníci, námořníci, pekaři, obchodní cestující či pošťáci. A nejen milovníci vína jistě vědí, že velmi silná úcta k tomuto portugalskému františkánskému mnichu, který žil v letech 1195–1231, se u nás týká především oblasti Moravského Slovácka (poutní kaple v Blatnici pod sv. Antonínkem).

Baják, Zejda, Kokojan

V díle akademického sochaře a medailéra Josefa Bajáka (1906–1980) se církevní plastika z důvodu jeho osobního přesvědčení objevuje opravdu jen minimálně (v Přerově to byl např. ještě pískovcový reliéf Panny Marie z r. 1941 pro kapličku pod nemocnicí). Nicméně v roce 1943 vznikly v Bajákově ateliéru ještě nejméně dvě další pískovcové sochy svatých, které dnes můžete spatřit před vstupní branou do farního kostela sv. Martina v Dolních Loučkách u Tišnova. Jedná se o plastiky svatě Ludmily a svatého Václava, které jsou signovány iniciálami sochaře. V Dolních Loučkách se v rodině kováře narodil Karel Zejda (1890–1977), původně obuvník a posléze zakladatel přerovské továrny na kufry a zavazadla Kazeto (1925). S velkou pravděpodobností byl právě on zprostředkovatelem této zakázky. Každopádně Josef Baják vytvořil po r. 1939 také návrh náhrobku pro jeho otce

Dolní Loučky

Josefa Zejdu na místním hřbitově (polopostavu kováře pak vytvořila firma Hlobil z Kojetína). Ale to není na tomto místě zdaleka všechno. Pro sousední obec Horní Loučky Baják vytvořil v roce 1946 bustu místního rodáka

Hynka Kokojana (1895–1945), aktivního účastníka Přerovského povstání, popraveného nacisty na střelnici v Oloouci-Lazcích. Kokojan byl Zejdovým spolužákem, ruským legionářem a předmnichovským důstojníkem armády a rovněž obchodním zástupcem firmy Kazeto (pamětní desku H. Kokojana dnes najdete i přímo v areálu továrny). Baják jej na loučenské bustě vypočetl jako elegantního muže s malým knírkem ve vojenské uniformě (bez čepice) s náramníky podplukovníka a na prsou také nechybí vyznamenání. Busta je dnes umístěna na vysokém kuželovitém sloupku v sousedství požární nádrže a zbrojnice na místní návsi.

Na závěr jen připomenou, že díky bronzové bustě od Oldřicha Hradilíka, která byla odhalena roku 1982 v přerovském parku Michalov, si můžete prohlédnout také důstojnou tvář sochaře Josefa Bajáka. Jeho díla samozřejmě tvoří základ naší muzejní podsbírky výtvarného umění.

*Oldřich Hradilík,
sochař Josef Baják*

DOKLADY NEJSTARŠÍHO OSÍDLENÍ KOZLOVIC

Zástavba původně samostatné obce Kozlovice se rozkládá na levobřežní terase řeky Bečvy při jihozápadním vyústění Moravské brány. Průměrná nadmořská výška se pohybuje okolo 220 m. Od roku 1964 se obec stala jednou z místních částí města Přerova.

Zdeněk Schenk

Nejstarší zmínka o Kozlovicích dochovaná v pramenech písemné povahy pochází z roku 1353. V letošním roce uplyne 670 let od tohoto data, ze kterého pochází zápis v Moravských zemských deskách zmiňující spolčení majetku Jiljího z Kozlovic s Fridolínem z Chylce.

Počátky osídlení této pře-

rovské místní části však sahají mnohem hlouběji do minulosti, což dokládají výsledky archeologických výzkumů a preventivních prospekci realizovaných v posledních desetiletích na katastrálním území Kozlovic u Přerova.

Nejstarší osídlení reprezentují archeologické nálezy z mladší a pozdní doby kamenné. Stopy intenzivnějšího osídlení spadají do

doby bronzové. Z průběhu mladší doby železné pochází archeologické nálezy, které můžeme spojit s existencí osady Keltů.

Dne 22. 11. 2022 nalezl dlouholetý spolupracovník Muzea Komenského v Přerově Jan Novotný v rámci preventivní detektorové prospekce v Kozlovicích drobnou stříbrnou keltskou ztrátovou minci starou více než 2000 let.

Konkrétně se jedná o obol, jehož původ lze hledat v areálu nejvýznamnějšího moravského opevněného hospodářského, obchodního a společenského centra Keltů, oppida Staré Hradisko na Prostějovsku, kde byly vedle zlatých mincí raženy v masovém měřítku drobné stříbrné nominály několika typů.

Nalezený exemplář představuje krásnou ukázkou pozdního laténského mincovnictví. Na lícni mírně konvexní straně je ztvárněna hlava doleva s výrazným kuličkovitým okem a lineárním nosem zakončeným kuličkou. Šikmo vzhůru vztyčené vlasy jsou seskupeny v oblé linii a odděleny oblým diadémem tvořeným pásem oválů. Na rubu je stylizovaný kůň z kuliček doleva. Hřívu symbolizují tři kuličky. Rovný lineární ocas vychází z kuličky nad zadní částí těla. Rozměry obolu jsou

Rub a líc drobné stříbrné keltské mince - obolu typu Staré Hradisko.

následující: průměr činí 9 mm, hmotnost obolu je 0,433 g. Tento typ drobné stříbrné mince je typický pro oppidální období.

Rámcově ji můžeme datovat do závěru 2. století až do 1. poloviny 1. století př. n. l. Tento typ mince patřil k posledním, které Keltové na Moravě razili.

Hanácko-bernský býk „Drahoš“

Dnes se přizpůsobíme situaci na našem trhu a namísto slevových akcí Vám aktuálně nabídneme jednoho „Drahoše“.

Tentokrát se však nejedná o žádný spotřební produkt, nýbrž o sádrový model býka, který máme ve sbírce hned ve třech exemplářích. Patinovaný model na dřevěném podstavci má rozměry 56 x 19 x 41 cm. Výrobce byla firma LOGIA, akciová továrna na učebné pomůcky, Praha-Smíchov, přičemž pomůcka byla pro školy schválena výnosem ministerstva zemědělství ze dne 11. 2. 1924.

Z vlepěného papírového štítku se také dovíme, že byl modelován podle 4,5 roku starého býka z Družstva pro chov dobytka ve Velkém Týnci na Moravě. Autor modelu, sochař a kameník Čeněk Pavlík z Tršic, pracoval s měřítkem 1 : 5. Štítek je navíc opatřen osobním podpisem významného přerovského pedagoga Ing. Basila Macalíka (1861–1940), který model verifikoval. Tento všestranný zemědělský odborník, autor několika učebnic o chovu dobytka a celé řady odborných článků a publikací, se stal v roce 1887 šestým řádným učitelem zemské hospodářské střední školy v Přerově a o tři roky později byl jmenován profesorem.

Mezi lety 1912–1921 působil jako ředitel hospodářské školy na Klášterním Hradisku u Olomouce. Obrázek modelu nechybí ani v katalogu firmy LOGIA z roku 1934, který máme v muzeu rovněž k dispozici. Z příloženého ceníku můžeme doplnit i tehdejší pořizovací náklady. Cena býka činila rovných 300 Kč, jeho protějšek, tedy Hanácko-bernská kráva, byla o 90 Kč levnější. Není se čemu divit, materiálu na samce bylo potřeba mnohem více, vždyť skutečná hmotnost zvířete atakovala hranici 1300 kg, přičemž samice průměrně vážila okolo 700 kg.

Lubomír Vyňuchal

Boží muka u Třebětic

Loni na podzim jsem psal v textu o sochách a sakrálních památkách zasvěcených svatému Vendelínovi, mj. o třiboké výklenkové kapličky (resp. božích mukách) v polích jižně od Třebětic (obec mezi Hulínem a Holešovem).

Lubomír Vyňuchal

Ve Zpravodaji MKP (říjen–prosinec 2022) jsem zmínil, že při prohlídce místního kostela sv. Vendelína jsem se dozvěděl také o finišujících úpravách této drobné stavbičky a plánované výzdobě trojice nik, které měly doplnit mozaikové obrázky světců. Letos jsem toto místo opětovně navštívil a zaznamenal kompletní dokončení její obnovy, včetně úpravy blízkého okolí. Nechybí zde vysazené keřiky, velké kameny chránící stavbu ze strany od polní cesty a především novotou vonící dřevěný turistický přístřešek s posezením. Nová košatá lípa, která zde v minulosti stávala, sice vysazena nebyla, ale potřebný stín zajišťuje zmíněné odpočívadlo. Mezi obrázky svatých samozřejmě nechybí sv. Vendelín se zvířaty a siluetou Třebětického kostelíka, Panna Maria Svatohostýnská s Hostýnskou

bazilikou a scéna mučení Ježíše Krista předcházející jeho ukřižování. Nezbyvá než místním popřát, ať toto místo důstojně reprezentuje jejich obec a zůstane

uchráněno před zlými lidmi a vandaly.

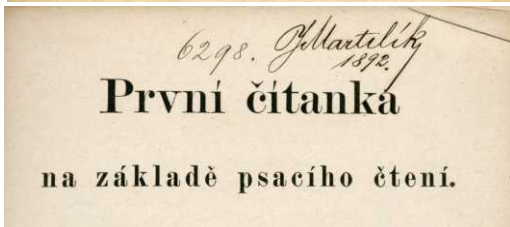
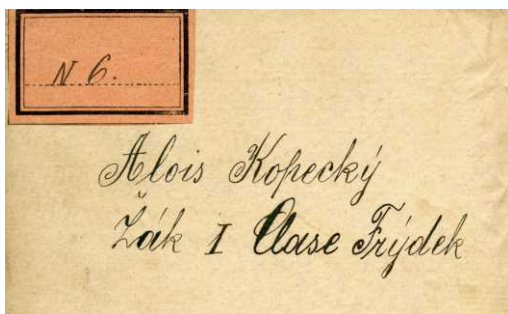
Současnou podobu z října 2023 jsem zaznamenal několika fotografiemi.

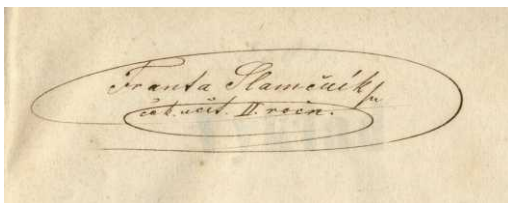
POPSANÁ **KNIHA** VŽDY NEZNAMENÁ POŠKOZENÁ **KNIHA**

Marta Konířová

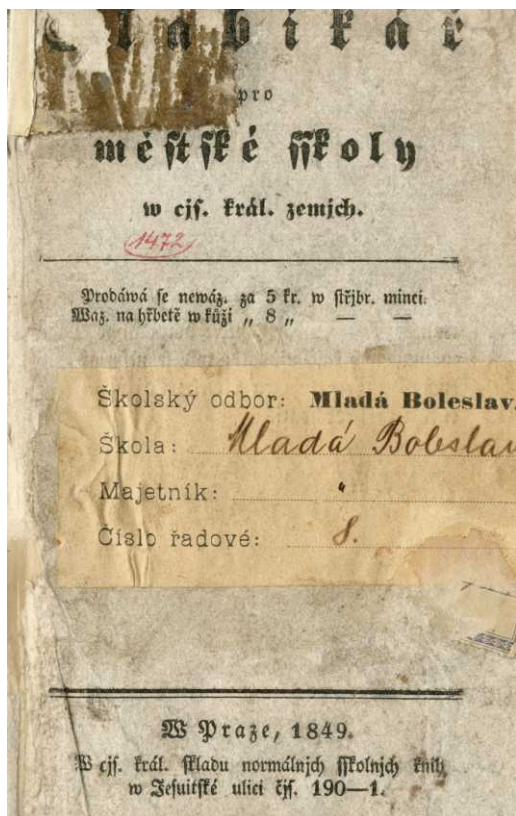
Ve sbírce učebnic Muzea Komenského v Přerově se nalézají řada publikací, o kterých nelze říci, že jsou nedotčené. Obvykle jsou v nich různé vpisky, škrtnutí, kresbičky či čmáranice. Proč jsou do sbírky zařazovány i tyto zdánlivě poškozené exempláře? Protože z hlediska historiků zdaleka nejde o poškození. Naopak mnohé vpisky jsou cenným zdrojem informací o užívání konkrétního titulu při vyučování, případně dokladem některých společenských změn, které se promítly do textu knihy. Pojďme se podívat na pár příkladů takových vpisků z naší muzejní sbírky.

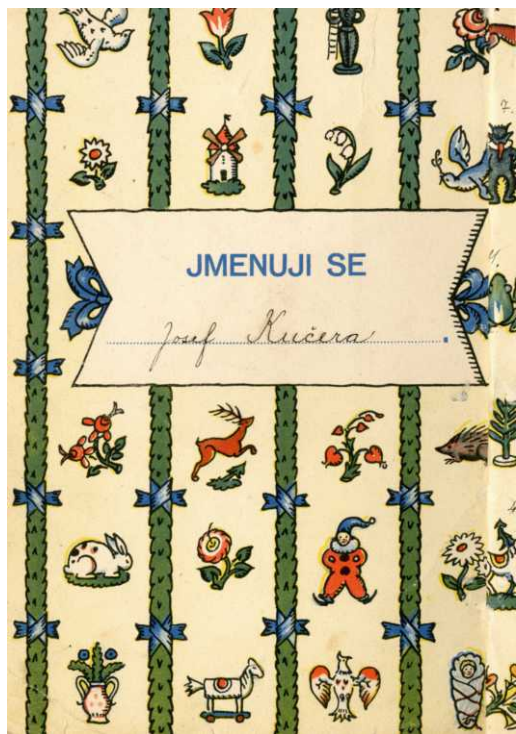
Často v učebnicích, stejně jako v jiných knihách, nacházíme vlastnické vpisky. Uživatelé do knih vpisovali své jméno, někdy i označení třídy či školy.

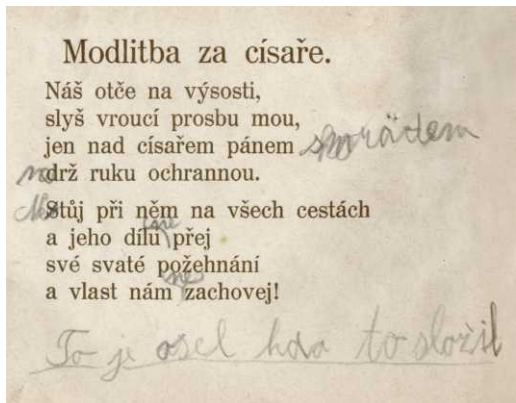
Ve sbírce Muzea Komenského v Přerově lze nalézt rovněž knihy podepsané jeho zakladatelem Františkem Slaměníkem. Tento svůj podpis Slaměník vepsal na předádku knihy ještě jako student.

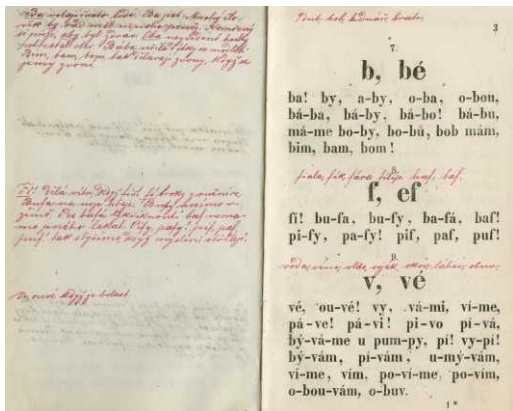
Školy, školní knihovny a jiné instituce své vlastnictví obvykle v knihách stvořovaly razítkem, méně často užívaly vlepene ex-libris. Přesto i v učebnicích, zejména těch starších, můžeme nalézt příklady užití ex-libris, jako v tomto slabikáři z roku 1849.

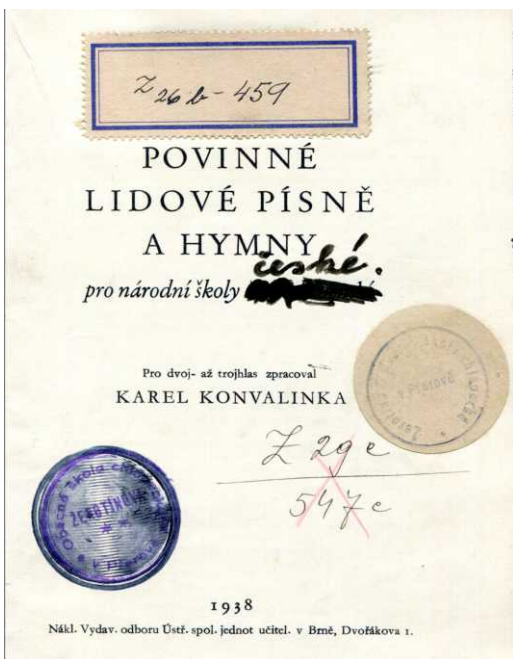
Ještě méně časté je v učebnicích tzv. nakladatelské ex-libris, to znamená ex-libris vytištěné v knize již nakladatelstvem. Jedním z mála příkladů v naší muzejní sbírce je toto ex-libris ze slabikáře Popata ilustrovaného M. Fischerovou-Kučehovou.

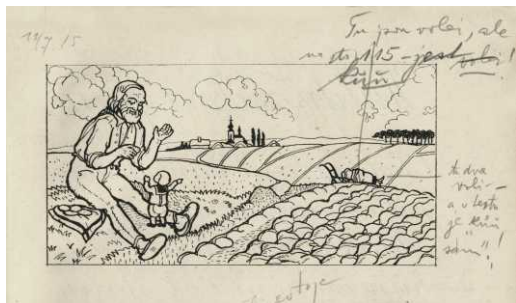
Za první světové války byly některé učebnice, zejména slabikáře a čítanky, přepracovány tak, aby u žáků povzbuzovaly vlastenctví a loajalitu k Rakousku-Uhersku. Do čítanek byly přidávány články a básničky oslavující válečné hrdinství a vládnoucí rod. Tyto vpisky v Slabikáři B z roku 1918 komentují jeden z takových přidávaných textů

Učitelé si do svých exemplářů učebnic opisovali metodické poznámky či další příklady probírané látky. Někdy se můžeme setkat s tím, že si do knihy nechali u kniháře oevázat prázdné stránky, aby měli na poznámky více místa.

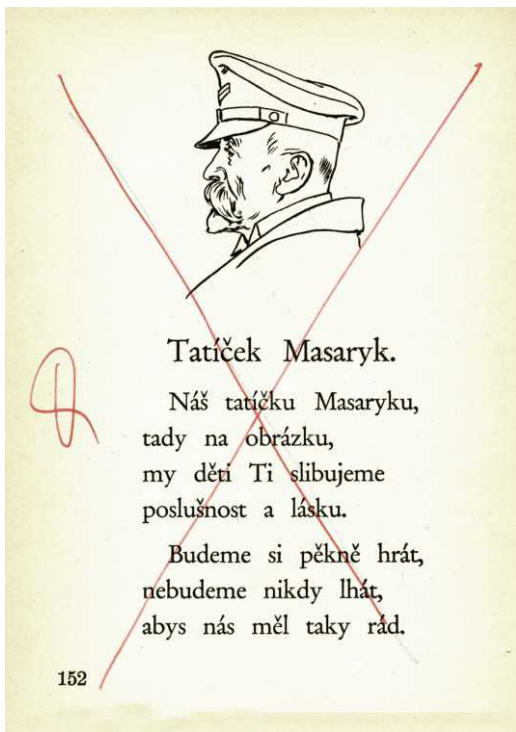
Po vzniku Protektorátu Čechy a Morava (16. březen 1939 až 8.-9. květen 1945) musel být obsah učebnic přizpůsoben novým poměrům, zejména musely být zrušeny jakékoliv připomínky předchozího státního uspořádání. Proto se z učebnic odstraňovaly články a různé zmínky o Československu či prezidentech Masarykovi a Benešovi. Slova a části textu byly často začerněny tuží jako například na titulní straně tohoto zpěvníku z roku 1938, kde bylo slovo „československé“ zaměněno slovem „české“.

V tomto případě si učitel do slabikáře Poupata poznamenal chybu ilustrátora – ačkoliv se v textu hovoří o tom, že do pluhu byl zapražen jeden kůň, na obrázku jsou nakresleni dva volci.

Za druhé světové války museli učitelé prohlédnout všechny knihy v žákovských a učitelských knihovnách a vlastním podpisem stordit jejich „nezávadnost“. Na obrázku je jeden z takových opisků, který zní: „S hlediska dnešních státně politických poměrů nezávadná. 10/5 1942.“

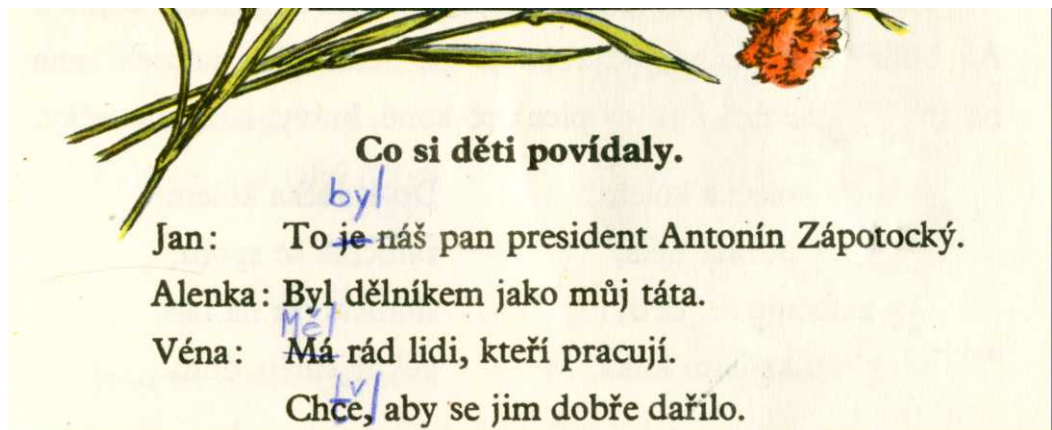
Tatiček Masaryk.

Náš tatičku Masaryku,
tady na obrázku,
my děti Ti slibujeme
poslušnost a lásku.

Budeme si pěkně hrát,
nebudeme nikdy lhát,
abys nás měl taky rád.

152

Zajímavým, ne příliš často se vyskytujícím příkladem vpisků v učebnicích jsou korektury. Tato korektorská značka v čítance Děti, podle které měl být odstraněn článek o prezidentu Masarykovi, není součástí cenzurních zásahů za druhé světové války. Korektury čítanky Děti probíhaly v roce 1938, tj. již po Masarykově úmrtí, a do čítanky měl být proto umístěn portrét nového prezidenta E. Beneše.

Co si děti povídaly.

Jan: To ~~je~~ ^{byl} náš pan president Antonín Zápotocký.

Alenka: Byl dělníkem jako můj táta.

Véna: ~~Má~~ ^{Měl} rád lidi, kteří pracují.

~~Chce~~ ^{byl}, aby se jim dobře dařilo.

Jiný příklad vpisků souvisejících s úmrtím prezidenta, tentokrát Antonína Zápotockého. Ten zemřel v roce 1957, avšak vydání Slabikáře z roku 1958 na to ještě nezareagovalo. V jednom z exemplářů tohoto Slabikáře, který ve své sbírce uchovává Muzeum Komenského v Přerově, změnil jeho uživatel text tak, aby odpovídal skutečnosti (například „To je náš pan president...“ je přepsáno na „To byl náš pan president...“ atd.).

Okénko do muzejních sbírek

Staré mapy patří k atraktivním badatelským předmětům. Ovšem stav mapy *Die Markgrafschaft Maehren mit dem Herzogthume Schlesien* (Markrabství moravského s vévodstvím slezským) vytvořenou Conradem Schenklem a vydanou v Brně roku 1861 u Carla Winikera neumožňoval ani její vystavení, ani odborné studium. Mapa zobrazovala celou plochu Moravy a vznikla původně jako doplněk topografického díla *Die Markgrafschaft Mähren, topographisch, statistisch und historisch geschildert*, které vytvořil Gregor Wolny a bylo vydáno tiskem v letech 1835 až 1842. V podtitulu mapy bylo uvedeno, že mapa vychází z astronomického a geometrického měření země, vodstva, ulic, železnice a poštovních tras. Vedle této souhrnné (generální) mapy vyšly i menší listy zobrazující pouze jeden z moravských krajů.

Helena Kovářová

Silně znečištěný povrch značně zahnědlého papíru vykazoval navíc v celé ploše řadu vrás, přehybů a prasklin. Velkorozměrová mapa (š. 157 cm, v. 117 cm) byla nalepena na plátno, které se již na mnoha místech oddělovalo a hrozilo nevratné mechanické poškození. To se projevilo již na bočních okrajích, silně ořepených a potrhaných. Pravý dolní roh nesl stopy po delším kontaktu s vlhkým prostředím (mikrobiální napadení papíru i plátna). Také dlouhodobé stočení mapy na tenkou tyč zapříčinilo její zvlnění a zohýbání v celé ploše. Původní barevnost se dochovala jen pod lištami zpevňujícími horní a dolní okraje. U papíru byla naměřena výrazně snížená hodnota pH (4,19–4,57). Havarijní stav mapy vyžadoval komplexní restaurátorské ošetření.

Pod dřevěnými lištami byly objeveny zbytky zeleného plátna, které původně kryly okraje papíru. Mapa byla sejmuta z plátna, očištěna suchou cestou i ve vodní lázni a odkyselena. Následovalo zacelení trhlin a doplnění ztrát. Tuto práci ztěžoval křehkost papíru, který se lámal na menší kusy. Před nalepením na nové plátno bylo proto nutné papír celoplošně vyztužit japanem. Okraje byly zpevněny zelenou tkanicí nahrazující původní úpravu. Hotová mapa byla adjustována na původní dřevěné lišty, ale navinuta na speciálně vyrobený tubus o větším průměru, aby se

zabránilo opětovnému poškození kvůli stočení na tenkou tyč.

Celkový pohled před restaurováním

Celkový pohled po restaurování

GALERIE HRDINŮ

Odpor proti německým okupantům nebyl jen záležitostí příslušníků domácích odbojových organizací, ale i odboje zahraničního, jehož zásadní součástí byla československá exilová armáda. Její početně malou, ale bezesporu nejslavnější součástí, byly letecké jednotky, do jejichž řad vstoupilo také mnoho rodáků a obyvatel přerovského okresu. Patrně nejslavnějším letcem regionu byl armádní generál Karel Janoušek, od jehož narození uplyne letos na podzim již 130 let.

Karel Janoušek

MARŠÁL Z PŘEROVA

Petr Sehnálek

Janouškův osud ovlivnila 1. světová válka, během níž jako český vlastenec vstoupil do legií, kde se vypracoval z prostého vojína na velitele roty. Po vzniku samostatné republiky se pak stal profesionálním důstojníkem. Od poloviny 20. let svou kariéru spojil s vojenským letectvem a za necelou dekádu postoupil až do generálské hodnosti.

Hvězdnou chvíli jeho života přinesla 2. světová válka, během níž se stal architektem podoby a činnosti českosloven-

ských leteckých jednotek ve Velké Británii.

Karel se narodil 30. října 1893 coby druhý potomek zaměstnance Severní dráhy císaře Ferdinanda Karla Janouška v Přerově na Žerotínově náměstí dne 30. října 1893. Matka Adelheid Janoušková, původem z Dolních Rakous, zemřela 14. července 1895 a posléze si otec vzal druhou manželku – Boženu rozenou Křetínskou. V novém manželství se narodilo v letech 1896 až 1914 dalších 9 dětí. Otec Janoušek se na dráze vypracoval ze zřízence, přes brzdaře na vrchního prů-

vodčího a koncem 90. let početnou rodinu přestěhoval do novostavby č.p. 1237 v rodící se Sušilově ulici.

Karel Janoušek projevil předpoklady ke studiu a z obecné školy přestoupil na zdejší gymnázium, kde v roce 1912 odmaturoval. Poté absolvoval kurz na obchodní škole a nastoupil jako úředník do továrny na střešní krytiny, kde jej zastihlo vypuknutí světové války. Dne 21. června 1915 narukoval k přerovskému 57. pěšímu pluku, odkud byl jako maturant poslán do školy záložních důstojníků v Opavě. V lednu 1916

V zákopech u Zborova

Jako legionář se účastnil prvního samostatného bojového vystoupení čs. vojska v bitvě u Zborova (na snímku třetí zleva) 2. července 1917.

byl odeslán na italskou frontu, kde působil do června téhož roku, načež byl převelen do Haliče. Již 2. července ovšem padl do zajetí a 1. srpna vstoupil do srbské dobrovolnické divize v Oděse.

Dne 14. října 1916 se stal zásadní mezník v Janouškově životě: byl přijat do československých legií a zařazen k 1. střeleckému pluku legií, s jehož 3. rotou odešel v prosinci na frontu. V květnu 1917 byl poslán do důstojnické školy a následně zařazen u mateřského pluku jako velitel čety. Dne 2. července se účastnil památné bitvy u Zborova a byl těžce raněn. Po vyléčení působil v poddůstojnické škole a poté převzal velení roty. Účastnil se bojů u Kazaně, Krasnojarska a Tajšetu, kde byl v květnu 1919 raněn. Sibiřskou anabázi završil tehdejší kapitán Janoušek v prosinci 1919, kdy ve Vladivostoku nalodil na evakuační loď Yonan Maru. Do vlasti se Janoušek vrátil 2. února 1920 jakožto pětkrát vyznamenaný zkušený velitel a rozhodl se

zůstat v aktivní službě, načež v květnu převzal velení praporu na jižním Slovensku a následně se stal pobočником velitele brigády. Jeho schopnosti jej však předurčovaly k důležitějšímu úkolům, a to aby doplnil rodící se profesionální velitelský sbor vyšších důstojníků nové československé armády. Díky tomu pak již v září 1920 nastoupil na kurs generálního štábu jakožto první z mnoha speciálních škol, které absolvoval. V roce 1923 završil

Janoušek studium na vysoké válečné škole a byl zařazen do stavu důstojníků generálního štábu. Zásadní změnou v jeho kariéře se pak v únoru 1924 stalo přidělení do leteckého učiliště v Chebu, kde absolvoval kurz pozorovatelů a zároveň zde vyučoval všeobecnou taktiku a organizaci. Od června 1925 do září 1926 zde prodělal rovněž pilotní výcvik, přičemž v rámci 563 letů nalétal na strojích A-1, A-12, A-14, A-15, A-26, Š-2, Š-5 a Š-10 celkem 84,5 hodiny.

Ačkoliv Karel Janoušek patřil spíše mezi průměrné piloty, jeho velitelské, organizační a taktické schopnosti jej kvalifikovaly, aby se stal leteckým velitelem. Nejprve se osvědčil u leteckého učiliště a od léta 1926 již působil jako zástupce velitele Leteckého pluku 3 v Nitře. Posléze vystřídal několik štábních funkcí na ministerstvu obrany, prošel stáží u francouzského letectva, velel leteckému pluku v Praze a absolvoval kurz pro vyšší velitele letectva, načež byl koncem

Po návratu do vlasti navštívil generál Janoušek v Přerově svou maminku a sourozence, jeho manželka, sestra, bratr a dva švagři ovšem německé vězení nepřežili.

roku 1933 jmenován velitelem letectva při zemském vojenském velitelství Čechy. V lednu 1937 byl Janoušek jmenován brigádním generálem a v době branné pohotovosti státu v roce 1938 působil jako velitel letectva 1. armády v síle 24 letek (9 stíhacích, 7 pozorovacích, 4 zvědné, 3 bombardovacích a 1 kurýrní), jež byly připraveny zasáhnout do boje proti nacistickému Německu.

Vše ovšem změnil mnichovský diktát, následovaný okupací českých zemí v březnu 1939. Ještě v červnu byl promován doktorem přírodních věd na Karlově univerzitě a v listopadu již odchází do zahraničního odboje. Prvním exilovým působištěm generála Janouška se stala Francie, kde se po vypuknutí 2. světové války začalo s organizováním čs. armády. Nepřipravenost země na válku ovšem neumožnila využít potenciálu československých letců. Po krátkém odporu Francie v červnu 1940 kapitulovala a Čechoslováci byli evakuováni do Velké Británie. Zde Janoušek v létě 1940 pohotově a energicky organizuje postavení prvních jednotek našich letců, přičemž k urychlení operačního nasazení zařizuje začlenění čs. pilotů do dobrovolnické zálohy britského královského letectva RAF. Janouškovův nestandardní krok podřízení čs. letců přímo RAF umožnil bleskově postavení prvních dvou čs. perutí (310. a 311.) a jejich nasazení do boje proti Němcům v kritické fázi boje o Británii. Díky tomu Janoušek pomohl Britům a zároveň splnil touhu letců bojovat

Karel Janoušek organizoval také výcvik nových letců, zde na návštěvě u našich pilotů ve výcvikovém středisku v Kanadě.

proti Němcům. Čs. letecké jednotky byly sice takto poněkud vyjmuty ze struktur vlastního ministerstva obrany, ale o jejich výstavbu, výcvik, zabezpečení a doplňování se staral Inspektorát čs. letectva, ustanovený britským ministerstvem letectví. V jeho čele zaslouženě stannul právě gen. Janoušek. Za Janouškova vedení se letectvo stalo „výkladní skříní“ zahraničního odboje. Zhruba 2500 letců sloužilo ve 4 čs. perutích nebo v další desítky britských či polských. V boji proti Němcům padlo přes 500 čs. příslušníků RAF. Dle posudku svých představených se tak gen. Janoušek „o letectvo staral, zejména pečoval o jeho finančně materiální stránku a hleděl dosíci osamostatnění a odloučení našeho letectva od ostatních zbraní.“ Vedle toho se ovšem generál Janoušek stihl zasloužit i o rozvoj civilního letectví. Za své mimořádné zásluhy jej 17. května 1945 Britové povýšili do hodnosti

Air Marshal, čímž se stal jediným československým maršálem.

Triumf z vítězného konce války a návratu domů byl však zakalen velkou osobní tragédií. V době okupace totiž nacisté umučili v koncentračním táboře nejen jeho manželku Annu, ale i sestru Vilemínu Jaškovou a bratra Rudolfa. Nicméně i přes se to v osvobozené vlasti pustil generál Janoušek do další tvůrčí práce a v nové funkci podnáčelníka hlavního štábu stál u začátku budování moderní československé protivzdušné obrany. Nicméně jeho růst brzdil začínající zápas o politický vliv v armádě a po komunistickém puči v únoru 1948 byl vyhozen z armády. Vojenská kontrarozvědka jej vyprovokovala k fingované emigraci, za což byl ve vykonstruovaném procesu odsouzen k 19 letům vězení. (Původně mu byl prokurátorem navrhován dokonce trest smrti!)

Teprve v roce 1960 byl amnestován a i v pokročilém věku nastoupil do práce, neboť z nízkého důchodu neměl šanci se uživit. V roce 1968 byl rehabilitován a 27. října 1971 ve věku nedožitých 78 let zemřel.

Plného zadostiučnění se dočkal až téměř dvě dekády po své smrti. V srpnu 1990 mu byla navržena hodnost a v roce 1991 byl povýšen na armádního generála. V rodném městě mu pak byla odhalena pamětní deska umístěná v ulici, jež také nově získala jeho jméno. Současně mu bylo uděleno čestné občanství. Čestné jméno „Generála Karla Janouška bylo uděleno také přerovskému 1. leteckému školnímu pluku. Janouškovo jméno nese rovněž ulice v Praze 9, dopravní letoun Airbus A319CJ vojenského dopravního letectva, Ev-

Pocta od bývalých spolubojovníků – veteráni RAF František Fajtl a Karel Mrázek zdraví Janouškovu pamětní desku odhalenou 30. dubna 1991 v Přerově na třídě Generála Janouška.

ropské vojenské centrum v Jemnici nebo 26. pluk velení, řízení a průzkumu AČR. Velmi osobitou poctu Karlu Janouškovi připravila švédská meta-

lová skupina Sabaton, když o něm napsala píseň „Far from the Fame“.

Dvě výročí **letectví** v Přerově

Již 85 let uplynulo od zřízení stálého letiště a vzniku tradice vojenského letectví v Přerově. Tato událost byla výsledkem bouřlivého rozvoje letectví v meziválečném období a eminentního zájmu městské rady o umístění letecké posádky v Přerově.

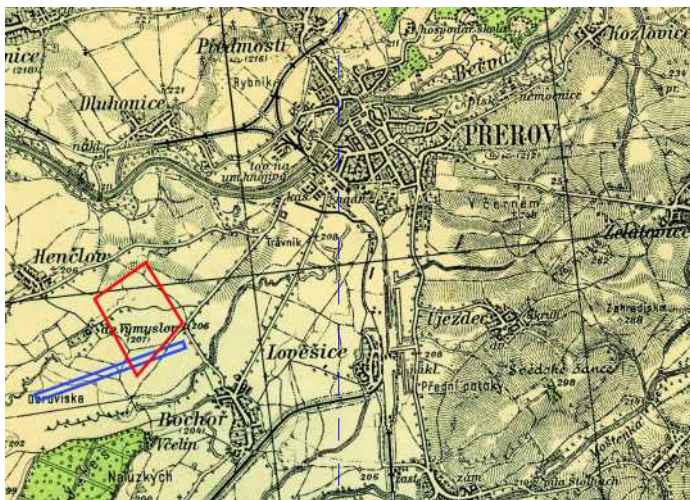
Petr Sehnálek

Představitelé samosprávy tak reagovali na státní zájem o budování nových letišť a vyšli tehdy vojenské správě naproti, když v červnu 1937 schválili plán výstavby kasáren pro letectvo a objektů pro letiště na pozemcích mezi západním okrajem města a Henčlovem, které armádě darovali. Ještě téhož roku

pak byl vypracován projekt a započaty přípravné stavební práce, od počátku roku 1938 se již usilovně pracovalo na letišti samotném, přičemž v létě byl postaven první hangár. V září bylo letiště hotové už ze dvou třetin a ve dnech 11. až 14. se sem přemístila zvědná letka 63 od olomouckého Leteckého pluku 2 a v řadách letky také pozdější legendární válečný stíhač František Fajtl. Po oku-

paci převzali nové letiště Němci, kteří zde umístili výcvikové středisko a koncem války i bitevní letadla. Po osvobození se na letiště vrátili opět českoslovenští vojáci a následovalo zásadní rozšíření. V rámci příprav na zavádění proudové techniky do výzbroje čs. letectva mělo být pro provoz nových letadel upraveno také letiště v Přerově, které se následně rozšířilo až k vesnici Bo-

choř, v jejíž blízkosti byla vybudována betonová vzletová a přistávací dráha, stojánky, hangáry a potřebné provozní objekty. Po dokončení VPD se na jaře 1952 na letiště přestěhovalo výcvikové středisko, zajišťující výcvik na tehdy nejmodernější letecké technice v podobě sovětských stíhacích letounů MiG-15. V letech 1955 až 1969 se letiště stalo domovskou základnou další novinky čs. letectva – dvoumotorových bombardérů Il-28, které po zrušení bombardovacího letectva v roce 1965 plnily úkoly radioelektronického boje. Rušené bombardéry nahradily v roce 1965 stíhací bombardéry MiG-15 6. stíhacího bombardovacího pluku, který do Přerova přišel ze Sliache. V letech 1973 až 1974 a 1988 pluk přezbrojoval na novou techniku – MiG-21MF, resp. Su-22M4. V druhé polovině 70. let prošlo letiště zásadní modernizací v podobě postavení nových objektů včetně zodolněných úkrytů letadel

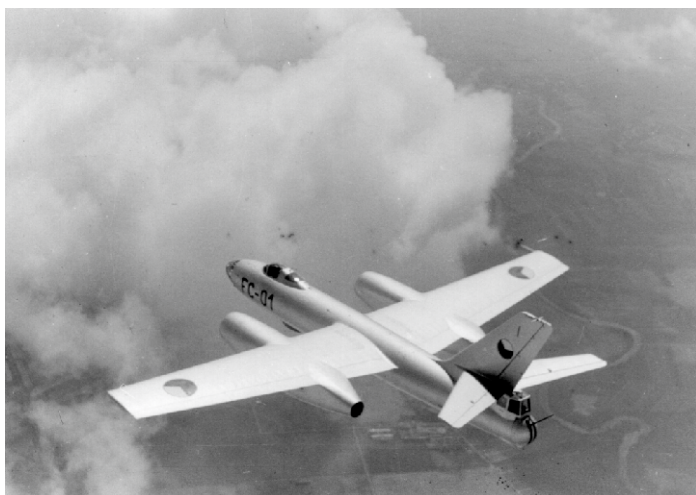

Dobová mapa okolí Přerova s vyznačením prostoru původního travnatého letiště u Henčlova (červeně) i pozdější betonová vzletová a přistávací plocha nového letiště v Bochoři (modře).

tzv. „ÚLů“ či rozšíření a zpevnění přistávací dráhy. Současně s bojovými útvary v Přerově existovaly školní jednotky, které se specializovaly rovněž na výcvik pilotů ze zahraničí. Nejdéle z nich zde až do roku 1994 působil 1. letecký školní pluk. K zásadním změnám došlo po pádu totalitního

režimu a v roce 1990 začaly redukovat vojenský letectva. V Přerově v té době sílil odpor občanů proti hlučnému provozu nadzvukové letecké techniky, takže mezi zrušenými jednotkami se ocitl i 6. stíhací bombardovací letecký pluk. Omezení se dotkla i školního pluku, který postupně přešel na podzvukovou techniku a v roce 1994 byl přestěhován do Pardubic a proudová letadla nahradily vrtulníky nově zřízené 33. (od roku 2004 pak 23.) vrtulníkové základny. Po dalších 20 let pak nebe nad Přerovskem postupně brázdily dopravní či bitevní stroje Mi-17, Mi-8, Mi-9, Mi-2, W-3A, Mi-171Š, Mi-24 a Mi-35.

Vrtulníkáři pak napsali další slavnou kapitolu přerovské letecké historie, tvořenou mistrovskými ukázkami tygří letky, záchrannými akcemi při povodních, začleněním do společných struktur NATO či účasti v zahraničních misích.

Il-28 (B-228) FC-01, 1. letka 25. bombardovací letecký pluk, 1955 až 1957, v roce 1957 osádka mjr. Penker, kpt. Škorpík, npor. Rohovský.

Ovšem nakonec před 10 lety, koncem roku 2013, vojenští letci po více než 75 letech museli základnu v Přerově, jež patřila mezi nejdéle fungující vojenská letiště na Moravě, opustit a areál přešel pod správu státního podniku LOM Praha. V letech 2014 a 2015 zde proběhly rozsáhlé demoliční práce zchátralých objektů (ubikace, sklady, velitelská stanoviště, stanoviště navigačního zařízení, úkryty letadel atd).

MiG-15bisSB 3010, rok výroby 1957, koncem 60. let modernizace na verzi SB, 6. stíhací bombardovací letecký pluk, dnes Múzeum letectva Košice.

Su-22M4 3620, rok výroby 1988, od června 1988 do listopadu 1990 u 1. letky 6. sbolp, na konci roku 1992 předán na Slovensko, v roce 1999 prodán do Angoly.

Mi-17 0811, rok výroby 1985, Mi-171Š 9837, rok výroby 2005, Mi-24V; letecká technika, která v letech 2005 až 2008 společně brázdila nebe (nejen) nad Přerovem.

V současnosti prostor letiště armádě slouží např. pro výsadkový výcvik či speciální přípravu řidičů. Své výcvikové středisko zde provozuje i Celní správa. Prostor o ploše téměř 400 ha pak využívají i soukromé firmy, z nichž některé se věnují leteckým aktivitám – výuce létání, vyhlídkovým letům či výrobě virníků, čímž nadále pomáhají udržovat leteckou tradici.

MiG-21MF 9114, rok výroby 1974, v letech 1974 až 1991 u 6. sbolp, poté do roku 1993 u 1. leteckého školního pluku.

MiG-21UM 3756, rok výroby 1975, v letech 1983 až 1994 u 1. leteckého školního pluku, 8. června 1998 zničen při havárii v Českých Budějovicích.

Mi-24D 4011, rok výroby 1978, v letech 1994 až 2000 u 33. základny vrtulníkového letectva, v roce 2000 vyřazen z výzbroje AČR.

Svatá Barborka vyhání dříví ze dvorka

Lubomír Vyňuchal

Moc dobře si vybavuji, že drobnou sošku této světičky jsem před pár lety umístil do výklenku nad vstupem do výstavního sálu našeho muzea. Jednalo se tenkrát o výstavu s názvem „Příběhy hradů...“. Svata Barbora bývá totiž mimo jiné připomínána jako patronka hradů, pevností, věží a jejich stavitelů. Patří mezi 14 pomocných patronů a řadí se mezi „Quatuor Virgines capitales“, tedy čtyři hlavní panny (Barbora, Kateřina, Markéta a Dorota).

Legenda o svaté Barboře z Nikomédie

O jejím životě se martyrologium vyjadřuje velmi stručně a odvolává se na tradici. Neexistují žádné doklady o jejím skutečném životě či smrti, zpochybnuje se i její jméno a každé vyprávění se v něčem liší. Sama legenda se první objevila ve spisu Menologion (10. stol.) a pak ve Zlaté legendě (13. stol.). Barbora údajně žila mezi 2. a 4. stoletím v Nikomédii, která také bývala sídelním městem římských císařů na východě. Dnes se jedná o město Izmit v Turecku u břehů Egejského moře (konkrétně v zálivu Marmarského moře). Byla dcerou zámožného pohanského kupce Dioskura. Otec se obával, aby nebyla vystavena vlivu zapovězeného křesťanství, a tak ji držel zavřenou ve věži. Barbora přesto poznala nauku křesťanství a když

byl její otec na obchodní cestě, nechala ke dvěma oknům své věže přidat ještě třetí coby připomínku Svaté Trojice. Údajně také podstoupila křest. Když se její otec vrátil a zjistil, co se stalo, rozzuřil se. Dívka utekla před jeho hněvem k velké skále, která se před ní rozevřela a poskytla jí úkryt. Dioskuros však Barboru našel a zbil ji. Poté ji předvedl před soudce, ale dívka se odmítla vzdát své víry. Byla tedy znovu trýzněna – popisovaná muka nejčastěji zahrnují bičování, rozdírávání ran železnými hřebeny, pálení pochodní, bití a nakonec i potupné uřezání prsou. Poté ji odsoudili k smrti. Znetvořená dívka jdoucí na popravu měla být pro křesťany výstrahou, zjevil se však anděl a její tělo zahalil bílým pláštěm. Popravu vykonal sám Dioskuros a ve chvíli, kdy dívčina hlava

dopadla na zem, sjel z čistého nebe blesk a krutého muže na místě spálil. Smrt svaté Barbory bývá zpravidla datována kolem roku 303–306 n. l., tedy do období pronásledování křesťanů za císaře Galerius Valerius Maximianus.

Atributy, patronství, symbolika a zobrazování

Patronských profesí a skupin je tentokrát celá řada. Svatá Barbora je patronkou horníků, jeskyňářů, razičů tunelů, sedláků, architektů, stavitelů, stavebních dělníků, hlídačů, pokrývačů, zedníků, slévačů zvonů a zvoníků, kovářů, kameníků, tesařů, hrobníků, kuchařů, řezníků, kloboučníků, dívek, zajatců, dělostřelců, zbrojířů, střelníků a pyrotechniků, hasičů, nemocných, umírajících, vyzývána za dobrou smrt, proti ohni, nebezpečí při bouře, proti moru, horečnatým onemocněním a jako pomocnice v nouzi.

Fresky, obrazy a sochy s její podobou doplňují především tyto atributy: **věž** (symbolizuje vězení, především vězení ducha, **tři okna**

zobrazují Svatou Trojici, může však být viděna také jako obraz seberealizace člověka a symbol pevných základů, na nichž spočívá náš život), **meč** nebo **miniatura jejího otce Dioskura s taseným mečem** (atributy mučení a násilné smrti), **dělo** (patronka dělostřelců), **kalich** (oltářní svátost, součást eucharistie, občas zobrazován i s hostií, může značit také utrpení; legenda praví, že poslední noc před popravou ji v žaláři navštívil anděl a přinesl jako posilu na poslední cestu Tělo a Krev Páně), **koruna** (spolu s knihou atributy panství, příp. symbol královského rodu), **knihy**, **paví pero** (v křesťanství symbol nesmrtelnosti a příslibem zmrtvýchvstání; po zbičování Barbora údajně řekla, že tato muka jsou oproti mukám Krista jako hlazení pavími pery), **palmový list** (obecný atribut mučedníků, zobrazuje duchovní vítězství), **jeskyně** (mateřská sféra, ochrana před otcem), **pochodeň** (tzv. „Barbořino světlo“, používají je horníci k zahánění neštěstí a smrti v dolech, příp. atribut mučení), **blesk** (spravedlivý trest pro hříšníky), **zelené šaty** (symbol Boží síly, smíření i pevné naděje ve věčné milosrdenství. Zelená barva šatů také symbolizuje obnovu života, což je připomínáno např. tzv. „barborkami“ – větvičkami, které se dávají do vody, aby na Vánoce rozkvetly).

Vůbec nejstarší znázornění svaté Barbory bylo objeveno v kostele Santa Maria Antiqua na Palatinu v Římě a ona freska pochází asi z konce 7. století.

Císař Justinián prý přenesl její ostatky v 6. století do Konstantinopole, odkud se kolem r. 1000 dostaly do dómu sv. Marka v Benátkách a r. 1009 byly přeneseny na nedaleký ostrov Torcello, do kostela sv. Jana Evangelisty. Za místo uložení lebky je považován klášter Mega Spileo v severní části řeckého poloostrova Peloponés. Roku 1370 údajně nějakou část z ostatků sv. Barbory dovezl do Prahy pro svatovítský chrám i císař Karel IV. V Česku se mimochodem jedná o velice oblíbenou světici, které jsou zasvěceny mnohé kaple, kostely i jejich zvony. Mezi nejvýznamnější patří gotický chrám sv. Barbory v Kutné Hoře (stavba započala již r. 1388). Bohuslav Balbín v roce 1681 ve svém díle *Miscellanea historica regni Bohemiae* napsal: „*Bazilika, postavená ke cti svaté Barbory v Kutné Hoře, může velikostí, velice vznešenou krásou, výškou, uměním kleneb a jinými věcmi tohoto druhu vyzvat k boji všechny kostely v Čechách; v ničem neustupuje ani vídeňskému chrámu sv. Štěpána, ani pražskému metropolitnímu chrámu*“. Další kostely zaznamenáte např. v Baníně na Svitavsku, Brtnici-Přísece, Dolních Kounicích, Mladé Boleslavi-Debři či v Polné. Naše památky i krajinu zdobí samozřejmě také celá řada soch (např. na pražském Karlově mostě, před jezuitskou kolejí v Kutné Hoře, na brněnském Petrově v areálu chrámu sv. Petra a Pavla, na ohradní zdi kostela Povýšení sv. Kříže v Hustopečích nad Bečvou, u kostela sv. Václava v Lovosicích (1776) či poblíž kostela Nanebevzetí Panny Marie v obci Cholína na Litovelsku). Socha světice také doplňuje celou řadu morových sloupů (např. Ivančice, Kadaň, Kácov, Klášterec nad Orlicí, Kutná Hora (reliéf), Mirovice, Olomouc-Dolní náměstí, Pecka, Písek, Planá, Plzeň, Stříbro, Uničov, Volyně). Vzhledem ke kovářské tradici, kterou naše muzeum rozvíjí především na hradě Helfštýn, vzpomenu ještě jedno magické místo s proslulým vodním hamrem v obci Dobřív na Rokycansku. Nad říčkou Klabavou zde stojí na kamenném, tzv. Švédském mostě, dvě plastiky z 18. století: sv. Jan Nepomucký a sv. Barbora.

Chrám sv. Barbory v Kutné Hoře

V nejbližším okolí Přerova bych zmínil alespoň sochu sv. Barbory ze hřbitovní zdi v obci Záhlinice u Hulína. Těch hřbitovních soch je samozřejmě také celá řada (např. barokní socha v Manětíně, nad branou hřbitova v Polné), včetně stovek drobných sošek na náhrobcích.

Jeden z posledních významných objevů se týká kostela Povýšení svatého Kříže v Karvině-Fryštátu. V prosinci roku 2011 zde byla nalezena vzácná gotická freska zobrazující utrpení sv. Barbory.

Nejkrásnější sochy a sousoší

Nyní se vrátíme na některá již zmíněná místa s podrobnějším popisem. Začneme pražským sousoším na druhém pilíři Karlova mostu. Jedná se o plastiku z roku 1707 od sochaře Jana Brokoffa a jeho syna Ferdinanda Maxmiliána. Světice je zpodobněna s kalichem a palmovou ratolestí. Po stranách stojí svatá Markéta a svatá Alžběta. Druhým zastavením bude kutno-

horská parapetní zídka v Barborské ulici. Sousoší z devonského vápence bylo vytvořeno na počátku 18. století dílnou Františka Bauguta (1668–1725). Svatá Barbora zde stojí na dvou ležících postavách (alegorická postava s šátkem na očích a její otec Dioskuros), levou dlaň má položenou na vrcholu válcové věžice a v pravé dlani na prsou svírá kalich. Čelní stranu podstavce zdobí reliéf s erbem rodu Lobkovičů a po jeho stranách stojí na zídce plastiky andělů se štíty. Třetí zastávka nás zavede do městyse Hustopeče nad Bečvou k již několikrát v předchozích článcích zmiňované zídce kolem kostela Povýšení svatého Kříže. Poslední v řadě z celkem 14 soch z poloviny 18. století je právě socha svaté Barbory držící v ruce pozlacený kalich a její podstavec zdobí kartuše s aliančními erby.

Cholina

Karlův most v Praze

Na závěr upozorním na hanáckou barokní perlu v obci Cholina na Litovelsku. Sochu z milétiňského pískovce vytvořil v roce 1715 s největší pravděpodobností olomoucký sochař Johann Sturmer (1675–1729). Vznikla na objednávku místního faráře P. Arnošta Varadii a měla nejen chránit poutníky, ale také vyjádřit poděkování místních občanů za skutečnost, že se Cholině vyhnula morová epidemie, která v letech 1713–1715 trápila České země. Plastika připomíná pražskou Brokoffovu sochu, kompozice je však zrcadlově převrácená. Postava stojí na oblacích, z nichž vykukují hlavičky andělů, přičemž jejich celé dvě postavičky sedí na římsě završující vysoký hranolový pilíř. Ten je ze tří stran opatřen detailními reliéfy. Na čelní straně anděl strážný odvádí duši zemřelého do nebe, vlevo je svatý Josef s Ježíškem a vpravo svatá Anna s malou Pannou Marií. Svatá Barbora je oděna v bohatě dekorovaných šatech s rostlinnými ornamenty, které zahaluje našasený plášť sepnutý pod krkem a doplněný hermelínovou kožešinou. Nechybí ani perlový náhrdelník

a perly ve vlasech. Z atributů nechybí věž, pozlacený kovový kalich s hostií, palmová ratolest a korunka. Zeď za sochou je pozůstatkem ohradní zdi špitálu (chudobince), který zde od 17. století původně stával. Vlídná tvář světice směřuje pohledem na přístupovou cestu ke chrámu Nanebevzetí Panny Marie a vítá všechny příchozí.

Sochy současných umělců

V hornických oblastech narazíte na sošky patronky docela často. Zdobí nejen vchody do samotných štol, ale v řadě případů na ni můžete narazit přímo v podzemí. Samozřejmě v minulosti nesla jméno světice také celá řada důlních děl (např. na Olomoucku to byl zaniklý železnorudný důl v Medlově u Uničova). Rád nyní upozorním na jeden z posledních uměleckých počinů ze září roku 2020, kdy byla odhalena nová socha svaté Barbory v prostoru poblíž kamenné rozhledny a Havířské boudy (restaurace s penzionem) na vrchu Kaňk u Kutné Hory. Jejím autorem je sochař Martin Roháček z Lipnice nad Sázavou. Poměrně zánovní sochu z hořického pískovce mají rovněž pod zříceninou hradu Mitrov na Vysočině v městysu Strážek. Jedná se o dílo místního sochaře Milana Slavíka z roku 2013, který ji obci věnoval darem. V roce 2019 byla odhalena socha na Masarykově náměstí v pevnosti Josefov od sochařky Barbory Chládkové.

Výběr z dalších moravských tipů

Asi bych si vyčítal, kdybych zde nezmínil kapli svaté Barbory nad Buchlovicemi naproti majestátnému hradu Buchlov. Jedná se o barokní stavbu vybudovanou na vrchu Modla v letech 1672–1673, která sloužila také jako hrobka majitelů zdejšího panství. Z kostelů bych upozornil např. na svatostánek v Choryni, Olomouci-Chválkovicích, Šakvicích, Šumperku či Zábřehu, z kaplí zase na Bílovec, Klobouky u Brna (poutní kaple z r. 1669), Křižanov či Ostravu-Petřkovice (1888, areál Hornického muzea). I v areálu hranických kasáren (vojenské akademie) můžete objevit novorománskou

Olomouc-Chválkovice

kapli z roku 1863. Další blízkou lokalitu představuje kaple sv. Barbory na Václavském náměstí v Olomouci. Najdete ji v okrouhlé věži v místě bývalého olomouckého hradu a její návštěva je součástí prohlídky Arcidiecézního muzea. Kaple svaté Barbory stojí poblíž farního kostela sv. Prokopa ve Žďáru nad Sázavou. Na krásném místě v srdci Moravského krasu byla v letech 1999–2002 vybudována v Rudicích neomodernistická kaple sv. Barbory podle návrhu Ing. arch. Petry Vorlíčkové z Brna. V jejím stropě interiéru převládá zařízení i výzdoba z modřínového dřeva. Druhou lokalitou v téže oblasti je novogotický kostel sv. Barbory v Adamově vystavěný z režného cihlového zdiva v letech 1855–1857. Hlavní vyřezávaný zavírací oltář s obrazem svaté Barbory a na křídlech se sv. Josefem a sv. Janem Křtitelem je sice velice krásný a působivý, ovšem většinu milovníků sakrálního umění zde zajímá především boční, tzv. Světelský oltář, řezbářské dílo pozdní

gotiky z let 1516–1525, který pochází z dolnorakouského cisterciáckého kláštera ve Zwettlu. Tento oltář z lipového dřeva s výjevem nanebevzetí Panny Marie přesahuje svou výškou sedm metrů a najdete zde celkem 59 postav. Rád bych zmínil alespoň dvě místa s dvojnásobným zasvěcením. Nejprve to bude barokní kostel sv. Jana Křtitele a sv. Barbory v Lukavci u Fulneku z let 1693–1702. Poněkud atypickou variantou svatozátku pak bude kostel sv. Prokopa a sv. Barbory v Kunčicích pod Ondřejníkem. Jedná se totiž o karpatskou dřevěnou sakrální stavbu, která sem byla přestěhována roku 1931 ze Zakarpatské Ukrajiny. Posledním dnešním tipem bude jeden z nejdělejších cílů krajinářských fotografů, za kterým musíte zamířit do oblasti tzv. Moravského Toskánska. Jedná se o výklenkovou kapličku sv. Barbory uprostřed malého remízku v polích poblíž Strážovic na Kyjovsku. Asi nejkrásnější pohled na tuto tradiční bělostnou stavbu s modrým pásem nad základy a červenou sedlovou stříškou nabízí vyhlídkové místo na Mutěnické cyklostezce, která vede vinohrady ze Svatbořic.

Rudice

Oltářní obrazy a sošky

I pouhý místopisný soupis stovek oltářních sošek a obrazů z našich kaplí a kostelů by zabral několik stran. Z obsáhlého archivu tedy vybírám několik fotografií a sám jsem zvědavý, které z nich redakce zařadí do finální podoby článku. Vyzdvihnu alespoň dva oltářní obrazy z bočních kaplí mariánského chrámu ve Křtinách. Přímo v kapli sv. Barbory je to obraz „Stětí svaté Barbory“ od brněnského malíře a autora

většiny místních fresek Jana Jiřího Egtense (1691–1757). Hlavní aktéry scény zde v popředí doplňuje postava staršího muže, který v ruce drží modlu, které se Barbora odmítla klanět. Jeden z andělů přináší mučednickou ratolest, druhý věnec z růží (symbol panenství). Obraz po stranách doplňují sochy dalších mučednic, vlevo sv. Kateřina a vpravo sv. Apoleny od sochaře Antonína Schweigla. Postava svaté Barbory je zachycena i na obraze v pravé boční kapli zasvěcené Čtrnácti svatým pomocníkům. Na plátně od Josefa Sterna z roku 1756 ji najdete nad hlavou sv. Kryštofa, vlevo od centrální postavy Panny Marie. V ruce drží kalich s hostií a hned vedle ní spatříte rovněž sv. Kateřinu a sv. Markétu.

Křtiny

Za dalším velkým oltářním obrazem s motivem stětí svaté Barbory se vydáme do boční kaple katedrály sv. Petra a Pavla v Brně na Petrově. Je dílem malíře Kremsera Schmidta z roku 1791 a po stranách jej doplňují sochy sv. Kateřiny Alexandrijské a sv. Tekly. Jistou zajímavostí je obraz v kapli sv. Františka Xaverského (1751) v Poličce. Najdete jej přímo v barokní budově radnice, přičemž zmíněný svatostánek tvoří její severozápadní roh a prostupuje celé dvě patra. Za dalším oltářním obrazem s názvem „Stětí sv. Barbory“ musíme do Olomouce. Olej na plátně je dílem Karla Josefa Haringera z r. 1728 a zdobí kapli sv. Barbory v kostele Panny Marie Sněžné. Sošku svaté Barbory najdete také na jednom z bočních oltářů kostela sv. Jakuba Staršího v Kostelci na Hané.

Brno - Petrov

Kostelec na Hané

Hradařský bonus

Hradní kapli sv. Barbory se soškou světice na oltářní menze datované do 15. století najdete na hradě Grabštejn u Hrádku nad Nisou. Patří, zejména díky své rozsáhlé malířské výzdobě, mezi perly renesance a raného manýrismu v Čechách. Její krása vynikla díky restaurování v letech 2005–2009. Sochu můžete objevit rovněž v Praze na Hradčanech. Světice s atributy kalicha, věže i ratolesti stojí na soklu u domovní zdi jen pár metrů od vrcholu Starých zámeckých schodů (místo se nazývá Na Opyši). Jen kousek od Hradčanského náměstí je zabudována do zdi Loretánské zahrady kaple sv. Barbory z roku 1725. Fresky Václava Vavřince Reinera zde vykreslují příběh, který se přímo na tomto místě odehrál. Zachycují umírajícího zločince (loupeživého rytíře, který byl odsouzen a nabodnut na kůl) s knězem při svaté zpovědi. Z oblak vše sleduje orodující svatá Barbora obklopená andělky, kteří přidržují atribut věžičky, přičemž kalich a meč leží u jejich

nohou. Kaple i s výzdobou prošla restaurací v roce 2014. Sochy svaté Barbory najdete rovněž v zámeckých parcích, např. při zámku Hrubý Rohozec u Turnova či v Zahrádkách u České Lípy (nedaleko je Barbořin kamenný most, kde socha původně stála). Na zámku v Duchcově zemřel roku 1798 proslulý milovník žen, svůdce a dobrodruh Giacomo Casanova. Jeho pamětní desku najdete na nedaleké kapli svaté Barbory a někdejší hřbitov u této kaple je také nejpravděpodobnějším místem jeho posledního odpočinku.

Barbořina

Jedná se o poslední výběžek Chřibů do roviny Hané, kopec s nadmořskou výškou 261 m, který najdete mezi dálnicí D1 a městem Kroměříž. Dříve se mu říkalo Strážná či Ohňová hora (předávání zpráv na dálku). Roku 1260 nechal biskup Bruno ze Šaumburku osázet holý kopec vinnou révou a asi r. 1690 dal biskup Karel II. hrabě z Lichtenštejna-Castelcornu na jejím vrcholu postavit kapli zasvěcenou sv. Barboře (odtud také název místa). Na vrchol vedla i křížová cesta, kterou nechala r. 1741 vystavět měšťanka Judita Heinischová. Všech 14 zastavení s kartušovými pískovcovými reliéfy, včetně kaple sv. Barbory, bylo zlikvidováno v 50. letech 20. století. Křížovou cestu se naštěstí podařilo zachránit a po r. 1989 byla znovu instalována při západní zdi kroměřížského hřbitova. Během obléhání Kroměříže švédským vojskem v roce 1643 zde generál Lennart Torstenson umístil dělostřelectvo, ostatně poté se východnímu svahu začalo říkat „Švédské šance“. Vrchol byl zalesněn až na začátku 20. století a v roce 1908 zde byl přemístěn velký dřevěný secesní pavilon z Květné zahrady a přeměněn na tančírnu s restaurací. Poslední vojenský střet se zde odehrál na samém konci 2. světové války, kdy si zde ustupující německá vojska vytvořila opěrný bod. Dnes má Barbořina velký význam především pro zásobování města vodou (jsou zde dva rezervoáry). Přes vrchol, kterému věvodí vysílač, vede cyklostezka. Nedávno zde byla vybudována naučná stezka místním lesoparkem s řadou panelových zastavení, věž

plošina s posezením a kryté ohniště. Vyhledka nabízí úchvatné pohledy na Hanou (i pouhým okem spatříte přerovské komíny), siluetu Hostýnských vrchů a samozřejmě jako na dlani máte město Kroměříž. Podobu kaple sv. Barbory i pavilonu tančírny vám dnes přiblíží pouze dobové fotografie na informačním panelu při plotu vodárenského objektu.

Barbořina dnes

Dej si pozor na uši

K svátku svaté Barbory, který si připomínáme 4. prosince, se vztahuje také celá řada dalších lidových pranostik. Vybírám alespoň několik následujících ukázek:

Svatá Barbora tahá saně do dvora.

O svaté Barboře ležívá sníh na dvoře.

Praví Kači Barča – nechajmy už tanca!

Svatá Barbora nosí vodu a Mikuláš splavuje.

Svatá Kateřina prádlo máchá a Barbora je škrobí.

Když je Barbora ucouraná, bude svatý Štěpán na ledě.

Snese-li led o svaté Barboře hus, snese o Vánocích vůz.

Jaké počasí na svatou Barboru, takový bývá celý advent.

Má-li svatá Barbora bílou zástěru, bude příští rok hodně trávy.

Po svaté Baruši, střež nosu i uši. (Po svätej Baruši, daj pozor na uši)

Svatá Barbora mosty mostí, Sába hřeby ostří, svatý Mikuláš je přibíjí.

Je-li na svatou Barboru mnoho jinovatky na stromech, bude další rok hodně ovoce.

Ještě přidám takovou malou zajímavost, která se týká Německa (zejména Porýní), kde má sv. Barbora velký význam jako družka sv. Mikuláše a na řadě míst je to dokonce ona, kdo na počátku adventu obdarovává děti. Na českém venkově byl ještě v 19. století zvyk chození „Barborek“. Zpravidla bíle ustrojené svobodné dívky (někde i vdané ženy) s věnečkem na hlavě či se závojem nebo pomoučeným obličejem, chodily v tento svátek (či jeho předvečer) od domu k domu. V ruce měly metličku na zlobivé děti, ovšem také košíček s drobnostmi na rozdávání (jablka, hrušky, perníčky). Došlo také na zpěv koled či malou modlitbu. Legenda pravila, že tento den spustil svatý Petr z nebe žebříky, po kterých Barborky sestoupily na zem.

Sázka na třináctku

Možná si vybavíte loňský reklamní spot ve třech variantách, které však začínaly stejně: „*Jsmo Ostravar. A tohle je naše pivo.*“ Námí zvolená varianta dál pokračuje: „*Vaříme ho v noci. Pivo, které na rozdíl od ostatních černých piv chutná jako temnota. Tohle je naše Černá Barbora.*“ Zbývá jen dodat tradiční ostravské motto: „*Nás nez-krotíte.*“ Spot na Černou Barboru byl poněkud mystický a využil noční ostravské goticky vyhlížející varny, temnoty a zapálené louče. Pivo vzdávající hold dvanácti generacím ostravských a karvinských havířů, třináctistupňový spodně kvašený ležák se čtyřmi druhy sladů a hořkými odrůdami chmele. Samozřejmě se hodí přidat i slogan: „*Když hořkost vítězí nad sladkostí.*“ Na černé etiketě upoutá zlatá linková silueta profilu dívčího obličeje (ostatně tajemná

Manětín

dívka se mihla i v zmíněné reklamě) a velká třináctka. A pro fajnšmekry tady máme ještě jeden tip. Co třeba vyzkoušet ještě „Divou Báru“, za studena chmelenou třináctistupňovou šfavnatou APU s chmely Citra a Mosaic z hodonínského minipivovaru Křikloun. Někomu holt v letošních letních tropech svědčilo aroma s nádechem tropického ovoce.

A pokud vás více než pivo oslovuje víno, vezte, že zlatou medaili v Salonu českých vín za rok 2023 získal Ryzlink rýnský (ročník 2021, suché víno, pozdní sběr, Ratíškovice, trať Hrubé pole) z Vinařství svatá Barbora v Ratíškovicích.

Ještě trocha chemie

Od jména svaté Barbory je odvozen i název pro barbituráty. Objev kyseliny barbiturové byl totiž učiněn před 160 lety v prosinci roku 1863, právě na svátek svaté Barbory. Za vším stál německý vědec Adolf von Bayer, pozdější nositel Nobelovy ceny za chemii. Nabízí se i druhá verze, a to pojmenování podle jeho přítelkyně Barbary. Na každý pád by právě v tomto případě řada známých osobností asi nesouhlasila

s často používaným rčením „trocha chemie nikoho nezabije“. Deriváty této kyseliny měly podíl na smrti např. Marilyn Monroe, Judy Garland, Briana Epsteinova či Jimiho Hendrixe.

Komiksový labyrint

V duchu předchozího textu, tedy opět poněkud od věci, zmíním také jeden nedávný literární počín. Jeho duchovním otcem je spisovatel Marek Šindelka, mj. držitel dvou cen Magnesia Litera a Českého lva za scénář filmu Okupace (2021), který napsal komiksový scénář románu Svátá Barbora (2018). Samozřejmě se nejedná o příběh naší světice. Jeho děj byl inspirován tzv. kuřimskou kauzou, která před pár lety rezonovala v českých médiích. Jistě si vzpomenete na onen spletitý příběh, kde se vše točilo kolem praktik jisté sekty a v hlavní roli zde byla dospělá žena vydávající se za jedenáctiletou dívku a později v Dánsku za chlapce. Zbývá jen dodat, že autoři za svou práci obdrželi od České akademie komiksu výroční cenu Muriel, ilustrátor Marek Pokorný navíc také cenu za nejlepší kresbu. Ale abych se opět vrátil k původnímu tématu, položím jednu otázku. Vybavíte si alespoň ztvárnění svaté Barbory na deskovém obraze Mistra Theodorika v kapli sv. Kříže na Karlštejně?

Svátá Barbora tančící

A pokud chcete vidět světici tančící v dlouhých bílých šatech, navštivte letos na podzim Hudební divadlo Karlín. 20. října zde má totiž premiéru český muzikál Anděl Páně. V drobné roličky svaté Barbory se představí Denisa Grossová.

Tip na výlet nejen do podzemí

Nejdříve vám doporučím naučnou stezku svaté Barbory, kterou najdete v Krkonoších v okolí městyse Černý Důl. Byla otevřena roku 2017, měří 6 kilometrů, má převýšení 188 metrů a celkem 6 zastavení. A pokud máte zájem o nějakou bližší variantu, nabízím prohlídku Flascharova dolu, respektive jednu z mála veřejnosti přístupných břidlicových štol u nás. Najdete ji v lokalitě Nový Svět u Oder. Prohlídku, zahrnující dvě patra důlního díla, je však nutné

předem zamluvit na internetu v rezervačním systému. I zde můžete narazit na sošku patronky horníků. A Zbrašovské aragonitové jeskyně v Teplicích nad Bečvou, které vyčarovala místní kyselka, vám dozajista nemusím vůbec představovat. Nicméně možná nevíte, že vedoucí jejich správy se jmenuje Barbora Šimečková.

Havířská pohádka

Herce Stanislava Neumanna (1902–1975) si většina národa spojuje především s nezapomenutelnou rolí popleteného starého krále Půlnočního království v pohádce Pyšná princezna, případně jako šéfa zámecké kuchyně a držitele řádu šunky zlaté ve filmu Princezna se zlatou hvězdou. A já vám nyní připomenu ještě jednu, tentokrát havířskou pohádku z roku 1959 s názvem Dařbuján a Pandrhola. Možná se vám vybaví jedna z filmových písniček, kterou si zde vesele prozpěvoval tento herec v roličky dědy Pšuka. Daná scéna se odehrává po opuštění hospůdky Na Kocandě a syn proslulého básníka Stanislava Kostky Neumanna svým charakteristickým mečivým hláskem pjeje:

*Svátá Barbora, pann a poctivá,
havířům pomáhá, dobývat chleba,
do temnejch děr zemských, s nima sestupuje,
kahanem nebeským, světlo zapaluje.*

Nad lilium čistotnější

A jelikož tradičně končím malou ukázkou poezie či úryvkem sloky z kramářské písně, nebude ani tento text výjimkou. Nejdříve mě napadla malá ukázka z básně „Prosinec“ ze sbírky Karla Šiktance „Český orloj“, kde je ovšem příslušná zmínka opravdu krátká:

*To svaté Barboře z turského kamene
smeklo se ramínko z mokrého ramene...*

Nakonec jsem dohledal jednu starou hornickou píseň či modlitbu, jejíž první sloka naše povídání ukončí:

*Barborko panenke svatá
pro Kristovo jméno s'tatá
slyš nás hříšné volající
za patronku vzývajíc!*

NEJEN BÝČÍ SKÁLA

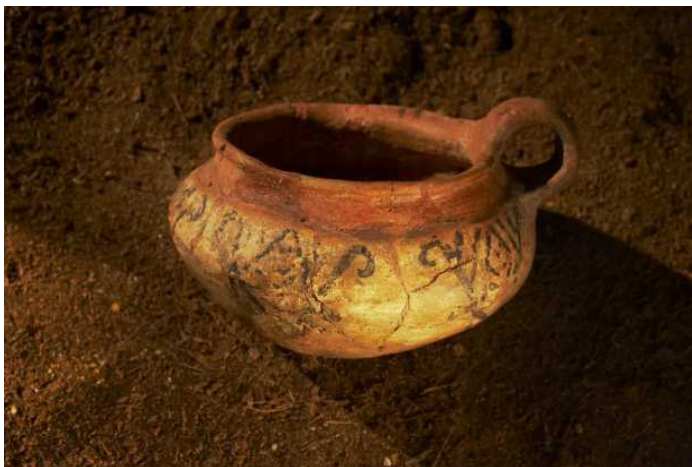
Pro ty, kdo si budou chtít v předvánočním čase oddychnout od svátečních příprav a adventní rétoriky, připravujeme další z jedinečných archeologických výstav – „Starší doba železná v srdci Hané“.

Aleš Drechsler – Markéta Straková

Starší doba železná je známá ve střední Evropě taky pod souhrnným označením doba halštatská (podle významné lokality v rakouské Solné komoře) a zahrnuje období cca 800–450 BC. Na našem území se asi každému při vyslovení jejího označení vybaví mýty a legendami opředená Býčí skála v Moravském krasu.

Ironií však je, že i když je Býčí skála skutečným fenoménem, nálezy, které vedly k mnohým často divokým spekulacím, jsou běžně očím veřejnosti nedostupné, neboť jejich originály jsou trvale uloženy mimo území České republiky v Naturhistorisches museum ve Vídni. Na výstavě však budou k vidění repliky některých těchto unikátních nálezu z dílny Vladimíra Šebečka - například sada železných náramků, skládaný ženský opasek z bronzových dílů, luxusní nádobí, zlaté šperky či zlomky jantarových korálků. A samozřejmě legendární býček.

Výstava však zahrnuje mnohem víc než jen nálezy z Býčí skály – prezentuje současný pohled na kulturu, společnost i každodenní život starší

Hrnek s malbou tzv. slezského typu z Němčic nad Hanou

doby železné v zrcadle nejvýznamnějších archeologických nálezů z celé střední Moravy, kde rovněž Přerovsko a sbírky Muzea Komenského v Přerově zaujímají významné místo. A nejen to – představí celé toto unikátní období rovněž v kontextu celé tehdejší Evropy a Blízkého východu.

Výstava tak návštěvníkům umožní opět nahlédnout do života našich předků skrze unikátní archeologické objevy a rekonstrukce nálezových situací – přiblíží svět a společnost rozvinutého dálkového obchodu, kdy se přes naše území různými směry pře-

souvaly suroviny jako jantar, měď, cín nebo grafit (otevřená zůstává otázka otroků). Jednou z nejznámějších dálkových cest Moravou je tzv. Jantarová stezka. V halštatské době po ní bylo obchodováno značné množství jantaru, které částečně končilo tady, ale většina naše území opouštěla a končila až v Etrurii a Řecku. V návaznosti na tento obchod se k nám naopak dostávaly luxusní výrobky ze Středomoří, ale často i z Blízkého východu končící v majetku lokálních náčelníků. Svět těchto elit a vybraného luxusu, kterým se obklopovaly, se nej-

Tuhovaná keramika ze žárovového pohřebiště v Němčicích nad Hanou

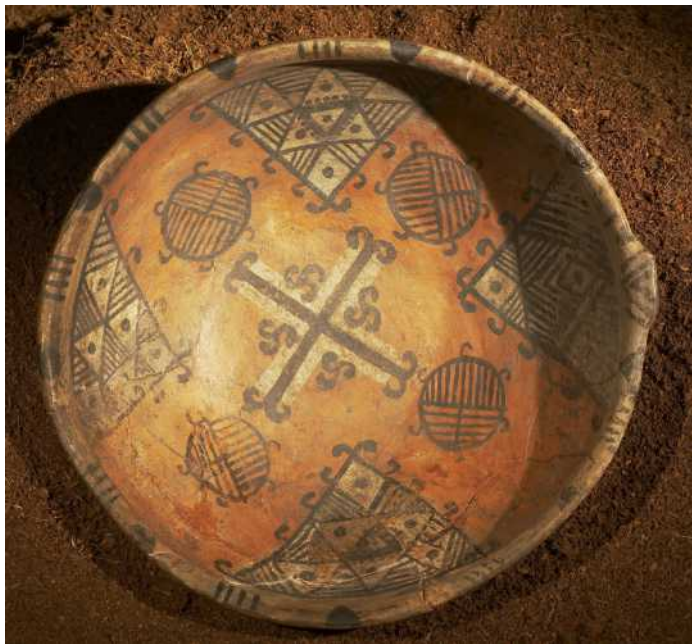
více odráží v jejich pohřebních monumentech. V nich se nachází značný majetek – ceremoniální vozy tažené koňmi, výbava jezdců a bojovníků, picí servisy z bronzu a množství šperků. Zcela jedinečné postavení má pak v tomto ohledu právě Býčí skála – tamní pohřby dosáhly nejvyšší úrovně luxusu.

Návštěvníci výstavy se mohou těšit na několik hlavních tematických okruhů, které je postupně seznámí s materiálním i duchovním světem doby halštatské: obecný vstup do starší doby železné, svět zemřelých a duchovní život spojený se smrtí, život na sídlišťích a symbolika skrytá v lidském chování a nahlédnutí do světa ukládaných „pokladů“.

Jádro výstavy, připravené v Muzeu a galerii v Prostějově v r. 2022 (autoři: Martin Golec, Zuzana Golec Mírová, Pavel

Fojtík, Blanka Veselá), bylo pro potřeby naší výstavy doplněno o jedinečné artefakty jak ze starších fondů Muzea Komenského v Přerově, tak i o nálezy z nových detektorových prospekci MKP, které na

výstavě vytvoří samostatnou sekci. Specifickým doplněním jsou pak již zmiňované evropské přesahy, srovnání a zasažení do širších dobových kontextů.

Pohled do jedinečně malované mísy z Němčic nad Hanou

Výstava primárně vychází z nálezů z „domácího“ Přerovska (jmenujme z těch hlavních alespoň hrob bojovníka z Dobřčic či hradisko u Křenovic), ale je cíleně doplněna o vědecky závažné nálezy z přílehlých oblastí Hané i celé Moravy. Zde můžeme zmínit atraktivní nálezy ze dvou lokalit mimo náš region, které zastupují dva odlišné způsoby nakládání s mrtvými – jedním je cesta příslušníka bohaté střední vrstvy (jezdce) od pohřební hranice do komorového hrobu z pohřebiště

v Seloutkách u Prostějova (zkoumaného v letech 2012–2022). Jako další můžeme jmenovat rekonstrukci uložení dvou 14letých jedinců v sídlištní jámě společně s třetím kamenem z Kralic na Hané. Jedinečným je také soubor různých halštatských depotů svezených z celé Moravy, které byly takto prezentovány společně vůbec poprvé právě loni v Prostějově.

Výstava nabídne ke zhlédnutí ovšem nejen ukryté a znovu objevené poklady a další drahocenné předměty, jež pro-

vázely naše předchůdce na jejich poslední pouti – návštěvníci se mohou ve světě pozdní doby železné ocitnout také díky trojrozměrným rekonstrukcím nálezových situací (dioramata), velkoformátovým fotografiím a působivým rekonstrukcím oděvů z dílny ateliéru Jak obláci pračlověka. Jedinečnou součástí výstavy pak budou opět velkoformátové rekonstrukční kresby Libor Baláka, které se již pomalu stávají neodmyslitelnou součástí naší prezentace archeologických témat.

Výstava potrvá od prosince 2023 do dubna 2024, termín vernisáže bude upřesněn.

*Bronzová lod'kovitá spona z Křenovic
a železná bubínková spona z Nezamyslic*

Malé **okénko** do velké historie přerovského strojírenství

Petr Sehnálek

Jedním ze základních atributů Přerova je od poloviny 19. století jeho průmyslový charakter. Na počátku moderní průmyslové výroby stálo strojírenství, jehož pověst začala sahat za hranice města a posléze i země již na přelomu 19. a 20. století, kdy se přerovské strojírenství stalo známým hlavně díky výrobě kvalitních hospodářských strojů továren Kokora, Krátký, Nohejl, Doležel či Vitoušek ad. Nejstarším podnikem pak byla Heinikova strojírna, jež se vyprofilovala na výrobu převodovek a po znárodnění v roce 1948 položila základ budoucího strojírenského gigantu, který v druhé polovině 20. století dodával své výrobky napříč státními hranicemi i kontinenty.

Před 75 lety, přesněji 27. 10. 1948 byl na pozemcích mezi silnicemi na Tovačov a Kojetín položen základní kámen nového strojírenského závodu, který se měl stát součástí tehdejších

Gottwaldových závodů v Brně. Tento znárodněný strojírenský „kombinát“ v Přerově pohltily nejen továrnu Heinik, ale i Krátký a Belka. V roce 1950 byly tyto přerovské závody v rámci reorganizace

těžkého strojírenství ještě převedeny pod Keramostroj Blansko, ovšem v roce 1951 dochází ke vzniku nového podniku s názvem Přerovské strojírna, kam jsou začleněny nejen staré znárodněné továr-

Slavnost položení základního kamene hlavního výrobního závodu budoucích Přerovských strojíren proběhla 27. října 1948.

ny, ale i nově budovaný areál, který se brzy stává středobodem nového podniku. Přerovské strojírny se specializovaly na velká strojní zařízení na výrobu stavebních hmot pro vápenky, cihelny, cementárny či keramičky, ale např. i na kusové spojky a brzdy pro různé typy strojů, pro jejichž výrobu byly postupně budovány ocelárna, tzv. těžká hala a dokonce i tzv. super-těžká hala, která umožnila vyrábět i ty nejobemnější segmenty výrobních zařízení. Součástí tohoto strojírenského koncernu se od roku 1953 stává podnik Montáže, který se specializoval na dopravu velkoobjemových dílů a finální instalaci výrobků nejen doma, ale takřka po celém světě. Ve výrobním programu se nacházelo přes tisíc typů strojů – od menších spojek, přes čelisťové drtiče, surovinové mlýnice až po obří luby či celé mlýny. Strojírny, které vybudovaly za dobu své existence desítky závodů na stavební hmoty u nás i ve světě, byly největším zaměstnavatelem

v regionu a svou činností výrazně ovlivnily své mateřské město. Budování strojírenského gigantu bylo podmíněno přílivem velkého počtu nových zaměstnanců, kteří museli být často náborováni z bližšího i vzdálenějšího okolí. Díky tomu se pochopitelně zvyšoval počet obyvatel. V případě Přerova se jednalo v letech 1945 až 1980 o více než dvojnásobný nárůst. Tomu odpovídala podpora místního stavebního ruchu ze strany podniku a např. dnešní

Jižní čtvrť byla jako jedno z prvních přerovských sídlišť vybudována právě díky Strojírnám. Podnik se ve městě ovšem nepodílel jen na výstavbě, ale podporoval i sport či kulturu.

A právě roli Přerovských strojíren v nových dějinách města by chtělo Muzeum Komenského v Přerově věnovat výstavu či jinou formu prezentace.

Proto prosíme pamětníky, kteří mají nějaký hmotný či archivní doklad k činnosti Přerovských strojíren, ať už z oblasti výroby či podpory veřejných aktivit v Přerově či mají na práci v podniku zajímavé vzpomínky, ať nás neváhají kontaktovat na telefonních číslech 581 250 533 nebo 581 250 53, na e-mailu sehnalek@prerovmuzeum.cz či nás osobně navštíví na pokladně přerovského zámku. Předem děkujeme za jakoukoliv pomoc při dokumentaci tohoto významného (nejen) přerovského fenoménu!

„Mozek“ strojírenského gigantu – ředitelství Přerovských strojíren v Kojetínské ulici koncem 70. let.

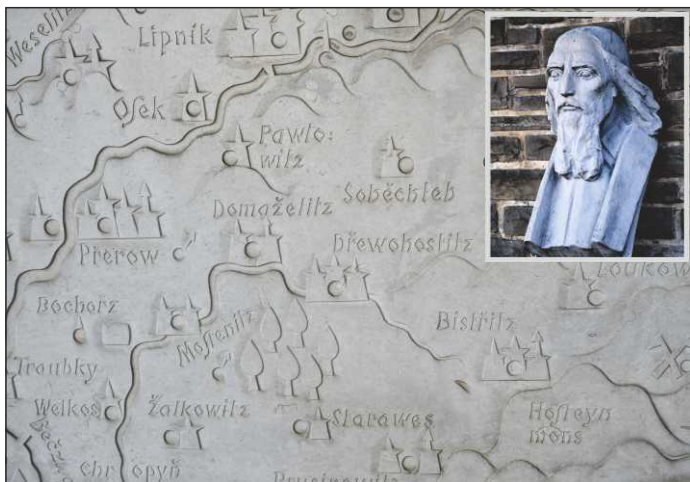
Jsem Moravan, tot' chloubka má, ...

Tato slova napsal ve svém životopisu regionální historik a učitel z Bystřice pod Hostýnem, Josef Barbořík (1910-1999). Dále pak tento místní patriot pokračoval slovy: „mé srdce je naplněno věrností a láskou ke kraji, kde jsem žil.“ Z iniciativy tohoto muže vzniklo v roce 1970 kamenosochařské dílo, které mělo připomenout 300. výročí úmrtí J. A. Komenského a především kartografickou práci učitele národů.

Lubomír Vyňuchal

Pamětní zastavení s Komenského mapou Moravy zdobí už třiapadesát let kamennou ohradní zídku domu č. 102 v Bystřici pod Hostýnem.

Zídka se nachází vedle úzkého pásu s květinovou výzdobou u kruhového objezdu na křižovatce ulic Hostýnská a Havlíčkova. Zastavení „U Ámose“ je tvořeno pískovcovou deskou o rozměrech 130 x 210 cm s reliéfním výřezem části Komenského mapy a stylizovaným stručným textem o její historii. O pár metrů dále je do zdi zasazen vystupující hranol s bustou J. A. Komenského o výšce 85 cm. Návrh spolu s realizací pomníku je dílem architekta Antonína Flašara (1919–2002) a sochaře Stanislava Mikulášтика (1912–1997). Bronzový originál busty je dnes umístěn v interiéru bystřické základní školy T. G. Masaryka. Autorem repliky v exteriéru je místní akademický sochař a restaurátor Jan Kozel. Výřez mapy představuje okolní

Bystřice pod Hostýnem

kraj a je ohraničen městy Přerov (západ), Kelč (východ), Hranice (sever) a Fryšták (jih). Na pravé straně dělené desky je text velkými písmeny, který zmiňuje vydání mapy v Amsterodamu r. 1627 a rovněž fakt, že Komenský na mapě pracoval v letech 1614–1622, mj. také v Přerově. Na kovovém sloupku při okraji chodníčku je posazena deska s citátem biskupa Jednoty bratrské: „Člověk má rozum, aby rozeznával, a vůli, aby volil, cokoli je kde dobrého nebo zlého.“

Terénní reliéf mapy je znázorněn tzv. kopečkovou metodou a mapa zobrazuje vodstvo (řeky, potoky, rybníky), mosty, sídla (města, tvrze, zámky, oppida, vesnice a kláštery), zeleň a řadu symbolů (např. označil železné, zlaté a stříbrné doly a jako první použil mapový znak pro vinici). V latinském věnování určeném Ladislavu Velenovi ze Žerotína Komenský mimo jiné píše: „Početné jsou a rozličně vydané místopisné mapy naší vlasti, nejjasnější pane, ale všechny jsou plny chyb.“

Nutno přiznat, že mapa opravila řadu předchozích nepřesností, snad až na symbol dolů na zlato a stříbro, který Komenský umístil právě do oblasti Hostýnských vrchů.

Svého času se také Přerov mohl chlubit fasádou s komerčně mírně upraveným výřezem Komenského mapy Moravy (boční stěna domu č. 1000/6 na ulici Komenského, dnes je zde vstup do květinářství Slunečná). Tuto skutečnost nám v současnosti připomínají pouze dobové fotografie.

Co však v Přerově zůstalo a patří k chloubám naší muzejní podsbírky „historická kartografie“, je soubor různých vydání a odvozenin Komenského map Moravy ze 17. a 18. století.

Komenský, to byla chytrá palice...

Charakteristiku „Škola, která voní dřevem“, najdete na facebooku Střední školy řezbářské Tovačov, která má své sídlo na Nádražní ulici.

A právě na chodbě této vzdělávací instituce nechybí busta J. A. Komenského, ovšem v duchu předchozího hesla je samozřejmě celá ručně vyřezána ze dřeva.

Jelikož je toto dílko umístěno v areálu školy, a tím pádem skryto zrakům široké veřejnosti, přinášíme jeho podobu alespoň prostřednictvím fotografie.

Lubomír Vyřučal

Vánoce na zámku

V podvečer první adventní neděle 3. prosince 2023 bude v Muzeu Komenského v Přerově slavnostně otevřena tradiční výstava „Vánoce na zámku“, tentokrát věnovaná sportovním radovánkám a zimnímu oblečení.

Šárka Krákorová Pajůrková

Návštěvníci na ní mohou zhlédnout od 5. prosince 2023 do 7. ledna 2024 vánočně nazdobené lidové interiéry, které budou doplněné o dobové sportovní náčiní a kolekci zimního oblečení. Dětské návštěvníky jistě zaujmou historické sánky, lyže či brusle, na kterých venku dováděli jejich praprarodiče.

Na vánoční výstavě ale nebude chybět ani tradiční tzv. Zbořilův betlém. Název získal po svém tvůrci, lidovém řezbáři Bedřichu Zbořilovi z Černých Bud u Sázavy. Betlém byl vytvořen na objednávku přerovského muzea v letech 1997–2009 a tvoří jej 129 figur 30 cm vysokých, vyřezávaných z lipového dřeva. Při tvorbě přerovského betlému Bedřich Zbořil nezůstal pouze u tradičních figur ztvárňujících betlémský příběh, ale vyřezal postavy znázorňující řadu dnes již zapomenutých řemesel i výjevy ze všedního života venkovanů.

Výstava také návštěvníkům tradičně nabídne možnost pokochat se krásou a originalitou pravých českých skleněných vánočních ozdob z opavského výrobního družstva Slezská tvorba. V rámci doprovodného programu bude pro školy probíhat edukační program, při kterém si malí návštěvníci budou moci vyzkoušet svou kreativitu a zručnost při vlastnoručním zdobení skleněných baněk.

Pro veřejnost je v prostorách přerovského zámku připraveno rovněž malování baněk, a to ve dnech 9. a 10. prosince 2023 od 9.00 do 16.30 hodin.

Muzeum Komenského v Přerově zve na výstavu

ŠKOLNÍ ABECEDA

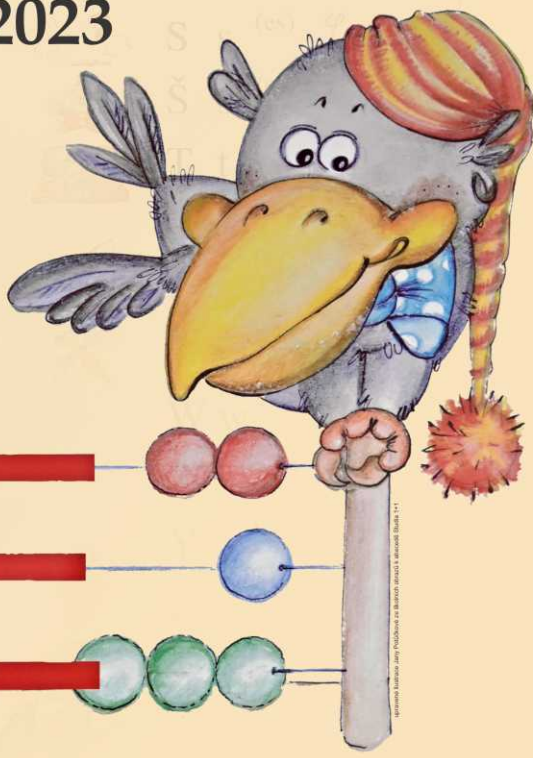
výukové obrazy z muzejní sbírky

30. 5. – 31. 12. 2023

přerovský zámek
chodba v 2. patře

zdarma
ke vstupnému do stálých expozic,
nebo k výstavě
Co je to za písmenko

samostatně 20/10 Kč

Muzeum Komenského v Přerově je příspěvkovou organizací zřízenou a financovanou Olomouckým krajem.

KALENDÁRIUM MUZEJA

17. 9. – 26. 11. Krása hradu a katedrály. Výstava kreseb kamenických detailů ze Starého královského paláce a Svatovítské katedrály Pražského hradu od Petra Chotěbora. Galerie na II. nádvoří; vstupné v rámci vstupu na hrad. Hrad Helfštýn.

17. 10. 90 let moderní optiky v Přerově. Komentovaná prohlídka výstavy s kurátorem Mgr. Petrem Sehnálkem. Sraz v 16.00 hodin na pokladně zámku, vstupné 40/20 Kč. Přerovský zámek.

18. 10. Tvořivé středě v muzeu – strukáž. Výtvarná dílna pro všechny generace – vyzkoušejte si experimenty s fotocitlivým papírem a vytvořte si originální obrázek pomocí tzv. strukáže. Od 15 do 17 hodin v prostoru Vševedárny přerovského zámku. Všechny materiál bude připraven na místě, poslední vstup v 16.30. Vstupné 40 Kč/tvořící osoba. Přerovský zámek.

20. 10. Den stromů. Oslava stromů procházkou mezi nimi s trochou ponaučení. Akce pro ZŠ, MŠ i veřejnost – několik zastavení s úkoly, hrami a kvízy, prohlídka zajímavých druhů stromů v parku Michalov. Od 9 do 14 hodin. Přihlášky v ORNIS nebo BIOS.

20. 10. Den stromů - prohlídka parku Michalov. Prohlídka parku širokou veřejnost s průvodcem. Sraz v 16 hodin u restaurace Michalov.

20. 10. – 30. 11. Strom roku. Putovní výstava, která představuje příběhy významných, ale také ohrožených a zapomenutých stromů v celonárodní anketě Strom roku. Kino Hvězda v Přerově, v době otevření kina. Zdarma.

4. 11. Cirkus C - biouhel. Seminář o výrobě biouhlu a jeho použití s praktickou ukázkou výroby. Přihlášky do 31. 10. na syrycanska@prerovmuzeum.cz nebo 581 219 910. Od 10 do 15 hodin v zahradě ORNIS. Vstupné 200 Kč.

10. 11. Dechové trio Jiřího Šlégl. Tradiční podzimní koncert vážné hudby v podání dechového tria Jiřího Šlégl. Od 19.00 hodin ve Slavnostní zámecké síni města Přerova, vstupné dobrovolné.

15. 11. Tvoříme v muzeu: adventní kalendář. Připravte se s námi na období blížících se Vánoc – vyrobte si pro sebe nebo své blízké originální adventní kalendář. Od 15 do 17 hodin v prostoru Vševedárny přerovského zámku. Všechny materiál bude připraven na místě, poslední vstup v 16:30. Vstupné 40 Kč/tvořící osoba.

17. 11. Mimořádné otevření hradu. Hrad Helfštýn mimořádně otevře své brány 17. listopadu 2023 u příležitosti státního svátku. Otevírací doba 9.00–16.00 hodin, vstupné: 80/40 Kč, děti do 6 let zdarma. Více informací najdete na: www.helfstyn.cz

28. 11. Swap zimního oblečení. Výměnný bazárek. Přineste na akci nepoužívané, zachovalé oblečení a odnese si jiné! Oblečení bude možné donést předem do budovy ORNIS od 20. do 27. 11. Od 9 do 17 hodin v budově ORNIS. Vstupné 30 Kč, oblečení zdarma.

3. 12. Vernisáž výstavy Vánoce na zámku. Slavnostní zahájení vánoční výstavy. Vyřezávaný betlém Bedřicha Zbořila a bohatě zdobené živé stromky letos doplní zajímavosti ze světa zimních sportů. Čas začátku bude upřesněn. Kaple přerovského zámku (Horní náměstí 1). Vstup zdarma.

7. 12. Ptačí krmítko. Výroba dřevěného krmítka. Přihlášky do 6. 12. na syrycanska@prerovmuzeum.cz nebo 581 219 910. Od 16 hodin v budově ORNIS. Vstupné 200 Kč za krmítko, pouze 1 kus pro přihlášenou rodinu nebo jednotlivce.

9.–10. 12. Tvoříme v muzeu – skleněné baňky. Výtvarný workshop pro širokou veřejnost – malování baňek z produkce výrobního družstva Slezská tvorba. Sobota i neděle od 9.00 do 16.30, Horní náměstí 1, Přerov. Vstupné 65 Kč/osoba. Pouze do vyprodání zásob, kapacita dílny je omezena, doporučujeme rezervaci na tel.: 581 250 531.

17. 12. Vánoční strom pro ptactvo. Výroba krmení pro ptáky a zdobení vánočního ptačího stromu. Přineste ptákům něco do krmítka a potkejte přátele. Svařené víno pro dospělé a sladkosti pro děti, folkové vánoční zpívání s Petrem Vyrňuchalem od 17 hodin. Od 14 do 18 hodin v budově ORNIS. Jednotné vstupné 30 Kč.

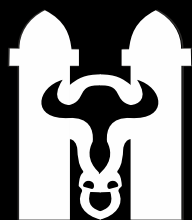
21. 12. Svátek světla. Oslava světla při zimním slunovratu. Přineste si lodičky ze skořápek ořechů a pusťte je po řece. Od 17 hodin, molo u loděnice.

KULTURA

PŘEROVA

říjen–prosinec 2023

Podzim v kině Hvězda v Přerově

Na podzim se kino hvězda Přerov připojí hned ke dvěma filmovým festivalům, na své si přijdou dospělí i děti.

Po třech letech se do českých a moravských kin vrací ojedinělý projekt **Tady Vary**, který přináší divákům na plátna domovských kin v městech a obcích snímky, jež bylo dosud možné zhlédnout pouze v rámci Mezinárodního filmového festivalu Karlovy Vary. Tento projekt vznikl v roce 2020, kdy Covid 19 odložil 55. ročník karlovarského festivalu o rok, ale tým Jiřího Bartošky přišel s náhradním řešením. Projekce vybraných filmů probíhaly souběžně v 96 kinech po celé republice. Jen v Přerově na ně zavítalo na tři stovky filmových fanoušků. „Rozhodli jsme se naše diváky nezklamat a připojili jsme se k této akci i v letošním roce. Jsme tak 43. kinem v republice, které bude mít možnost odehrát desítku festivalových filmů ve stejný den i hodinu jako ostatní zapojená kina v Čechách i na Moravě,“ uvedla Svatava Měrková, vedoucí kina Hvězda Přerov. **Tady Vary** startují 18. října snímkem Anatomie pádu. Následují 1. listopadu **Umění jíst a milovat**, 22. listopadu **Napoleon**, 13. prosince vánoční klasika **Láska nebeská**. „To jsou známé termíny a filmy pro letošní rok. Pro další projekce v roce 2024 jen víme, že se bude promítat 10. ledna, 7. února, 13. března, 24. dubna, 22. května a 12. června. Konkrétní snímky ale distributor sdělí do konce letošního roku,“ doplnila vedoucí kina.

Na celou sezónu **Tady Vary** bude možnost zakoupit si předplatné na všech 10 festivalových večerů za zvýhodněné vstupné 1200 korun. „Pokud budete hr-

dým vlastníkem předplatného a nebudete se moci na některou z projekcí dostat osobně, tak to nevádí. Vaši abonentskou vstupenku můžete půjčit, komu budete chtít,“ říká Svatava Měrková. Lístky na snímky budou v prodeji i jednotlivě za obvyklé vstupné 160 korun.

Druhým festivalem nazvaným **Disney100** přerovské kino oslaví 100. výročí studia Walta Disneyho. V něm nabídne nejen dětským divákům čtveřici filmů, které se v minulosti zapsaly do srdcí všech generací. Budou to 26. 10. **Na vlásku** (2010), 27. 10. **Ledové království** (2013), 28. 10. **101 dalmatinů** (z roku 1961, v ČR uveden v roce 1995) a 29. 10. **Lví král** (1994). „Myslíme, že tento výběr ocení i rodiče, kteří viděli tyto filmy sami jako malé děti a přijdou na tu dobu zavzpomínat společně se svými potomky. A vidět takovou klasičku na velkém plátně se hned tak nepoštěstí, protože tato exkluzivní akce se již nebude nikdy opakovat,“ dodala vedoucí přerovského kina. 100. výročí od založení The Walt Disney Company se datuje

notné vstupné na tyto projekce bude symbolických 100 korun.

Další podzimní peckou v kinech bude 2,5hodinové mysteriózní drama otce Českého lva Petra Vachlera – **Tajemství a smysl života**. Jeho předpremiéra 4. 10., na níž dorazil i sám režisér s besedou, byla u nás beznadějně vyprodána. Další projekce bude kino přidávat od 23. listopadu, kdy je naplánována oficiální premiéra filmu. Netradičně pojeté ztvárnění filmu, kde se autor zamýšlí nad tím, co je smyslem života? Co je láska, humor, strach a smrt? Je všechno jen sen? Kdo jsme? Pomáhají nám bytosti z jiných dimenzí? Dokážeme už pochopit smysl Hry? Kdo je Stvořitel? ...láká diváky napříč všemi věkovými kategoriemi, zájmy, náboženstvími a názory. „Mně osobně se podařilo film vidět na speciální projekci pro kinaře, jejíž součástí byla také beseda s Petrem Vachlerem, a je to po tvůrčí stránce něco, co jsem dosud v žádném filmu neviděla. Navíc obsah vede k hodně dlouhému zamyslení a za mě je to film, který nestačí vidět jednou,“ uzavřela Svatava Měrková.

Začátek Setkání žánrů se blíží **KNIHOVNA JE ZDE PRO VÁS**

Návštěvníci se mohou těšit na pěti excelentních koncertů. Milovníci hudby a pravidelní návštěvníci cyklu Setkání žánrů v Městském domě v Přerově se mohou těšit na další koncertní sezonu 2023/24.

Přestože začne až v listopadu, předprodej výhodného abonmá odstartoval v Městském informačním centru už 9. května. O velkolepé zahájení se postará v listopadu herec **Tomáš Hanák**. Cyklus pořádají Kulturní a informační služby města Přerova ve spolupráci s již osvědčeným partnerem – uměleckou agenturou GLOBART Brno. „Přenášná abonentka pro jednu osobu přijde na 990 korun. Zakoupením přenosné abonentky ušetříte 960 Kč oproti jednotlivému vstupnému. Předplatné je tedy ve srovnání s cenou jednotlivého vstupného za 390 korun velmi výhodné,“ vzkazuje návštěvníkům, kteří se ještě nepřidali přibližně ke stovce pravidelných abonentů, manažer Městského domu v Přerově Pavel Ondrůj.

Které interprety a jakou hudbu pokračování cyklu nabídne tentokrát? V úterý 21. listopadu to bude **Výlet do Španěl** s hercem Tomášem Hanákem. „*Texty geniálního českého spisovatele Karla Čapka v podání oblíbeného českého herce a moderátora doplní hudebně taneční koláž specialistů na flamenco – tanečnice Veronicy Roa a kytaristy Petra Víta,*“ zve Ondrůj. **Hazafele** je název brněnské kapely, která předvede maďarské a romské melodie, jež návštěvníky zvednou ze židlí ve čtvrtek 14. prosince. **Novoroční koncert** s datem úterý 2. ledna 2024 bude tradičně v režii Moravského klavírního tria a operních sólistů. Renomované klavírní trio s vyhlášenými pěveckými hosty představí tradiční svátečně ladě-

ný program zaměřený na slavnou árii a dueta z oper a operet světového repertoáru.

Jaro přinese **Klavírní recitál Adama Závodského** v pátek 8. března. Virtuózní koncert mladého pianisty, držitele prestižních ocenění, nabídne hudbu od klasicismu až po současnost. Všechny koncerty začínají vždy v 19 hodin v Městském domě v Přerově. Předprodej vstupenek a abonentek: Městské informační centrum Přerov. předprodej@kis-prerov.cz www.mdprerov.cz.

Akce pro dospělé:

19. 10. Genealogie aneb Po stopách předků. Přednáška Michala Kašpara, učebna MĚK v Přerově, Žerotínovo nám. 36, od 17.00 (nutná rezervace).

25. 10. Afrika s tuktukem. Cestovatelská beseda s Tomášem Vejmolou, Ministerstvo zemědělství ČR v Přerově, Wurmova 2, od 17.00.

26. 10. Macramé lucerna. Lekce háčkování s Marcelou Voštinovou, učebna MĚK v Přerově, Žerotínovo nám. 36, od 16.00 do 19.00 (jen pro předem přihlášené).

7. 11. Rovnováha ve vztazích z pohledu muže a ženy – přednáška s Markem Ščotkou, Klub Teplo Přerov (malý sál), Horní nám. 9, od 17.00 (nutná rezervace).

9. 11. Háčkováná síťovka. Lekce háčkování s Marcelou Voštinovou, učebna MĚK v Přerově, Žerotínovo nám. 36, od 16.00 do 19.00. (jen pro předem přihlášené).

13. 11.–16. 11. Prodej vyřazených knih a časopisů, suterén MĚK v Přerově, Žerotínovo nám. 36, každý den (kromě středy) od 8.00 do 17.00.

14. 11. Voda – základ života. Přednáška s Dušanem Pořízkou, učebna MĚK v Přerově, Žerotínovo nám. 36, od 17.00 (nutná rezervace).

29. 11. Skotsko a Wales. Cestovatelská beseda s Alenou a Jiřím Márovými, Ministerstvo zemědělství ČR v Přerově, Wurmova 2, od 17.00.

30. 11. Vánoční hvězdy a zvončky. Lekce háčkování s Marcelou Voštinovou, učebna MĚK v Přerově, Žerotínovo nám. 36, od 16.00 do 19.00 (jen pro předem přihlášené).

11. 12.–15. 12. Prodej vyřazených knih a časopisů, suterén MĚK v Přerově, Žerotínovo nám. 36, každý den (kromě středy) od 8.00 do 17.00.

KNIHOVNA TAKÉ PRO DĚTI

29. 11. Aromaterapie pro děti. Přednáška s Veronikou Jurečkovou pro rodiče s dětmi do 2 let v rámci projektu Bookstart – S knížkou do života, půjčovna pro děti, Palackého 1, od 9.00 (nutná rezervace).

6. 12. Pohádka „O Budulínkovi“ s interaktivním čtením a zábavnými aktivitami. Program pro rodiče s dětmi od 2 do 4 let vytvořený v rámci projektu Bookstart – S knížkou do života, půjčovna pro děti, Palackého 1, od 9.00 (nutná rezervace).

Vodstvo pohledem Dušana Pořízky

Po loňské přednášce o přírodních krásách Libavé zavítá znovu v listopadu do přerovské knihovny Dušan Pořízka se svou besedou Voda – základ života.

Součástí jeho prezentace budou zejména významné řeky Moravy (Morava, Bečva, Odra, Moravice, Ostravice, Opava, Svratka, Jihlava) a přehradní nádrže jako Slezská Harta, Kružberk, Šance, Novomlýnské nádrže, Brněnská přehrada nebo Vranovská přehrada. Zmíněna ale budou také zajímavá technická vodní díla (např. Dlouhé Stráně a Bařův kanál) a pozornost bude věnována rovněž pozoruhodnému

projektu kanálu Odra–Labe–Dunaj. Opomenuta nebude ani nešťastná událost, která se nemezatelně zapsala do historie naší země, a to největší povodně na Moravě v roce 1997.

Přednáška se koná v úterý 14. listopadu 2023 od 17.00 hodin v učebně knihovny na Žerotínově nám. 36.

Rezervace místa na přednášku nutná!

Nedělní party pro seniory oživí nová kapela

Taneční odpoledne v Měšťáku mají tradici už přes deset let a nejinak tomu bude i v nadcházející zimní sezóně.

Taneční a swingový orchestr Zdeňka Pukovce z Příbora se zpěváky Lenkou Krompalcovou a Martinem Fryntou budou novými stálými tradičních nedělních party, pořádaných Městským domem v Přerově zejména pro seniory.

„Připravujeme řadu tematických programů. Orchestr je univerzální a hraje šlágry od lidovky až po moderní hudbu. Nabízíme rovněž tematické swingové, filmové, operetní, muzikálové nebo populární melodie z 60. a 70. let a představíme hity Gotta, Presleyho, Chladila, Simonové, Hály a dalších hvězd,“ říká manažer a moderátor orchestru Pavel Hanzelka.

Taneční a swingový orchestr Zdeňka Pukovce vystupuje ve složení patnácti hudebníků,

dvou zpěváků a moderátora. Mezi divácky a posluchačsky nejoblíbenější pořady jejich repertoáru patří třeba **Když na sále spustí basa aneb perly české operetky, Písničky z celuloidu aneb Jen pro ten dnešní den, Jste kavalír to znám, Tři králové z roku dva aneb Kdyby ty muziky nebyly** – slavnostní koncert ke 120. výročí narození zakladatelů české lidovky – Poncara, Vacka i Vejvody, **O nás dvou aneb zlatá šedesátá, Swingové perly, Světové evergreeny** a další. Nedělní party se budou odehrávat ve stejném režimu jako v předchozích letech. „Nový orchestr Zdeňka Pukovce bude mě střídát s již zavedeným duem Harmony. Do Přerova postupně přivezou programy

Evergreen party show, Nejznámější evergreeny vašeho mládí nebo Od polky až k rockenrolu. Nedělní party začínají vždy ve 13.30 hodin, vstupné je 90 korun. V říjnu tato taneční odpoledne plánujeme v termínu 1. a 15., kdy se nová kapela našim návštěvníkům představí prvně, dále pak v termínech 5. a 19. listopadu nebo 10. prosince,“ informoval manažer Městského domu v Přerově Pavel Ondrůj.

Více informací najdete na www.mdprerov.cz.

Tomík na cestách: Afrika s tuktukem

JAR, Botswana, Zambie, Zimbabwe, Malawi, Tanzánie či Uganda. Věřte, že to bude sranda! Jak se řídí tuktuk v Africe? Jak žijí dnešní domorodé kmeny? Co všechno se tam jí? Co taková malárie? A kde to bylo nejtěžší? Tomáš Vejmla se vydal na další neuvěřitelnou cestu po východní Africe, a to opět s tuktukem a s kameramanem Davidem Žváčkem! Převážně veselé a kolikrát až neuvěřitelné příběhy vám Tomík společně s Davidem barvitě povypráví a promítnou na plátně v podobě fotografií a videí, které na 111 dní dlouhé cestě posbírali. Tahle cestovatelská beseda je určena pro ty, kteří se chtějí zasmát, ale

nechtějí cestovat s tuktukem po světě!

Tomáš Vejmla je mladý cestovatel, který se rozhodl brázdit svět s úsměvem na tváři a nejlépe v sedle tuktuku. Když zrovna necestuje po světě s tříkolkou, tak dělá průvodce v Maroku či Gruzii nebo cestuje po České republice, kde v knihovnách, kinech, školách i na festivalech vypráví o svých cestách.

Kromě toho napsal z cest dvě knížky a natočil cestopis Z Hranic okolo hranic, který běží na TV Prima ZOOM.

Beseda se uskuteční ve středu 25. října 2023 od 17.00 hodin v sále Ministerstva zemědělství ČR na Wurmově ulici 2.

TÝDEN informačních CENTER

V návaznosti na Světový den pro rozvoj informací vyhlásila Asociace turistických informačních center ČR na období od 23. do 29. října TÝDEN turistických informačních center ČR.

Do akce se zapojí informační centra z celé České republiky, která své návštěvníky obdarují nějakou drobností nebo je pozvou na znalostní kvíz, někde uvaří kávu či čaj. Týden turistických informačních center ČR je organizován v návaznosti na Světový den pro rozvoj informací připadající na 24. říjen. Poprvé se akce uskutečnila 24. října 2019 jako DEN turistických informačních center. Do akce se tehdy zapojilo 177 informačních center.

Srdečně zveme všechny návštěvníky, aby se do informačních center přišli na jejich činnost podívat a případně si i popovídat. Na návštěvu informačního centra v Přerově a Předmostí si vás dovolujeme pozvat ve středu 25. října 2023 a těšit se můžete na drobný dárek či sladkost.

**Pořádáte v Přerově zajímavé akce?
Začínáte s něčím novým nebo jste naopak tradiční místní firma?
Myslíte si, že se o vás málo ví?
Neváhejte a napište nám! Tyto stránky čekají právě na vás.**

Více informací se dozvíte zasláním e-mailu na adresu sehnalkova@prerovmuzeum.cz

Vstupenky do Měšťáku na podzimní sezónu rychle mizí

Muzikál **Noc na Karlštejně**, stand-up comedy, balet **Louskáček** či **prosincové vánoční koncerty** – to jsou klíčové události podzimního kalendáře akcí v Městském domě v Přerově.

Předprodej vstupenek odstartoval v Městském informačním centru již v srpnu, letáčky s programem jsou k dispozici tam i na pokladně Městského domu, podrobný rozpis pořadů se dočtete na www.mdpre-rov.cz. „*Pospěšte si, vstupenek díky obrovskému zájmu ubývá,*“ upozorňuje manažer Městského domu v Přerově Pavel Ondrůj.

Říjen je v Přerově tradičně již po desetiletí jazzovým měsícem. Hlavní program festivalu začíná ve čtvrtek 19. října a potrvá jako každoročně 3 dny se začátky vždy v 19 hodin. Podrobný program festivalu se dočtete na www.jazzcz.cz.

„*V říjnu nebude chybět ani klasika v provedení Moravské filharmonie Olomouc, která zahraje v rámci Slavnostního koncertu ke Dni vzniku samostatného československého státu v sobotu 28. října,*“ připomněl Ondrůj. Příznivci stand-up comedy si přijdou na své o den později, kdy do Městského domu zavítá čtveřice slovenských komiků s programem **Silné řeči**.

Listopad bude nabitý akcemi, na své si přijdou milovníci muzikálových melodií, humoru, flamenca nebo baletu.

V úterý 7. 11. do Přerova zavítá soubor opery a operety Moravského divadla Olomouc s romantickou komedií **Noc na Karlštejně**.

Příznivce kapely **Hradišťan** a jeho primáše Jiřího Pavlici potěšíme v pondělí 13. listopadu.

Výlet do Španěl s Tomášem Hanákem bude v úterý 21. listopadu dalším s pořadů v rámci cyklu **Setkání žánrů**. Texty Karla Čapka v podání oblíbeného českého herce doplní hudebně taneční koláž specialistů na flamenco.

Milionový údržbář o den později s datem 22. listopadu nabídne francouzskou komedii v podání Petra Nárožného, Veroniky Freimanové nebo Lucie Zedníčkové.

Balet **Louskáček – Vánoční sen** přiváží do Přerova Baletní studio při Moravském divadle Olomouc v sobotu 25. listopadu ve dvou časech – odpoledne od 14 hodin a v podvečer od 17 hodin. „*V hlavní dětské roli se představí Sofie-Anna Fridlová a Laura Mohylová, zatančí děti z Baletního studia i profesionální tanečnici baletního souboru Moravského divadla Olomouc,*“ těší se na baletní pohádku o kouzlu Štědrého večera Pavel Ondrůj.

Závěr listopadu se ponese v duchu humoru – v pondělí 27. listopadu přiveze svůj nezaměnitelný vypravěčský humor Zdeněk Izer s pořadem **Vynadavací zas tam daci** a o dva dny později pohltní velký sál Městského domu komediální revue **Ve víru velkoměsta** v podání **Screamers**.

Jaký by to byl program posledního měsíce v roce bez vánočních pořadů a melodií? Hned první prosincový koncert s datem 7. 12. nabídne Ondřeje Havelku a jeho **Melody Makers**, tentokrát v pořadu

O lásce a jiných swingových běsech.

Sobota 16. 12. bude patřit dětem s pořadem **Ledové království**. Party pro děti startuje od 15 hodin, od kdy bude otevřen sál pro veřejnost, v 15.30 následuje fotografování s postavičkami a od 16.30 začíná hlavní program.

Vánoční koncert **Grande Moravia** v pondělí 18. 12. je projektem Ladislava Pavluše a jeho kapely, která natočila například desku s Karlem Gottem. „*Postupně se Grande Moravia přetavilo ve velký orchestr, těšit se můžete na vánoční písně, muzikálové i známé světové melodie,*“ přiblížil dramaturgii pořadu Pavel Ondrůj.

Stalo se již tradicí, že závěr adventního času patří tradičnímu vánočnímu koncertu přerovského pěveckého sboru **Vocantes** a jeho hostů, těšit se tentokrát můžete ve středu 20. prosince. No a naopak vánoční dny vždy patří **Silvestru nanečisto** s kapelami Re-Vox a Šediváci, letos v pátek 29. prosince.

PSALO SE PŘED STO LETY

Místrem v ovládní bibliček dějepavy Davidovy je A. Fridrich z Citova. Ve společnosti Fr. Lánera se vydal do citovského lesa na lov veverka. Kdo za to může, že namísto veverka přišel na hejno kačen. Zachvácen touhou zkusit své štěstí, umístil do praku kamének, roztočil, pustil a trefil. Jen že jeho výkon obdivoval pod nedalekým keřem ležící mlynářský pomocník, který rychle celý příběh oznámil panu otci, vlastníku kačen. A pan otec to tak nenechal a věc udal. Fridrich bude se nyní zodpovídat pro krádež a nepovolené nošení zakázané zbraně.

Obzor, čtvrtek 4. října 1923

Lávka přes Bečvu bude ve čtvrtek 11. t. m. rozebrána, poněvadž lze očekávat velký příval vody. Bude jistě mnoho těch, kteří budou žehrat na obchůzku do Michalova.

Obzor, čtvrtek 11. října 1923

Nechodte přes lávku, čili všechno trvá, až se strhá! Všechno do času, a proto ani lávka přes Bečvu neučinila výjimku. Zmizela v těchto dnech a v okýnku pana referenta objevil se nad ní červený křížek. Osud je už takový, že postihuje velmi často i pány referenty. A tak zatímco jeden z nich očekával velkou vodu, toho nebezpečného nepřítel všech dřevěných lávek, a lávku dal bez dlouhých řečí dopravit do bezpečí, vyhouplо se krásné podzemní sluníčko, které bude jistě milosrdnější ke všem, kteří kdysi lávkou chodívali a vysuší Bečvu na vzdory panu referentovi. Proto nechoďte, dobří lidé, přes lávku, protože jí tam není a počkejte pěkně, až voda v Bečvě vyschne.

Obzor, neděle 14. října 1923

Čsl. Obec Legionářská v Přerově oslaví 28. říjen táborem lidu na Masarykově náměstí, kde promluví legionářský kaplan kapitán Ot. Vaněk. Pod protektorátem městské rady bude odhalena pamětní deska podplukovníku ruských legií Jana Gayera. Oslavy začínají o 9. hod. průvodem organisací a spolků z Husovy třídy na Masarykovo nám., kde hudba kroužku Rund zahraje obě naše národní hymny a sokolská zpěvácký odbor „Tyrš“ zapěje Nešvěřův sbor „Moravě“. Po proslovu ppluk. Ant. Slonky bude slavnostně odhalena deska zástupcem památníku odboje kap. O. Vaňkem a předána starostovi města.

Obzor, sobota 27. října 1923

Jak si dráha váží práce. Na cestě před poštovní budovou nádražní, když napadl před několika dny sníh, dráha dala jej seškrábatí a naložit na hromádky. Teď, když nastala obleva, opět hromady rozhazují na cestu a lidé po kolena v břečce se brodí. A aby ta práce déle trvala, nádeník dělá tři kroky od hromady novou hromadu, aby tuto opět snad druhý den rozhazoval. Snad si tím hledá práci. Co stojí dráhu tento dělník, který dělá zbytečnou práci, a pak prý se šetří.

Obzor, sobota 1. prosince 1923

Nehoda v městském domě.

V sobotu ráno objevila se na stropu hlavního schodiště Městského domu (šatna) příčná trhlina dosti velkých rozměrů. Trhlina povstala právě v místě, kde zatížení sálu jest největší, totiž o podélné zdi u bočních vchodů do sálu. V těchto místech hromadí se obyčejně při představení větší počet stojícího občerstva, čímž zatížení celé plochy sálu jest velmi nestejněměrné. To měli by si návštěvníci propříště uvědomiti. – Po objevení se trhliny bylo

učiněno okamžitě důkladné opatření a klenba šatny byla sloupy podepřena, takže jakákoli nehoda jest vyloučena. Ochranné opatření bude ponecháno na místě přes celou zimní sezónu až do jara, kdy bude Městský dům restaurován.

Obzor, neděle 2. prosince 1923

Přerovské veřejnosti. Žádám co nejzdvořileji o prominutí, že chodník v dobrovolném průchodě neotvírám a prosím snažně občerstvo o trpělivost. Snažím se, seč mohu, abych stavbu co nejdříve dohotovil. Chodník jest místem, které potřebuji pro nerušené pokračování ve stavbě. Nečiním tak jistě zúmyslně, nýbrž abych vystavil zeď potřebnou pro překlenutí pasáže. J. Köhler, stavitel.

Obzor, úterý 11. prosince 1923

Komunistická organisace vyloučila svou členku Bedřišku Weisovou, která domáhala se vyklizení místnosti, v níž byla umístěna filiálka komunistického oděvního družstva „Odopt“. Poněvadž vyklizení nemohla dosíci právní cestou, vnikla do místnosti a vyklidila ji sama.

Obzor, sobota 15. prosince 1923

Všeobecná policejní prohlídka, konaná ve čtvrtek 20. prosince v přerovských lokálech měla dobrý úspěch. Zatčeno bylo celkem pět lidí, vícekrát již trestaných, kteří neštítí se ničeho. Dvě osoby dodány budou k potrestání soudu, ostatní poslány postrkem do domovských obcí.

Obzor, sobota 15. prosince 1923

Unikátní snímek zachycující podobu místa před postavením pasáže; socha J. A. Komenského stála mezi školami v Palackého ulici v letech 1913 až 1951.

Köhlerovy obytné domy s obchodní pasáží po úplném dokončení komplexu; snímek ze strany Kratochvílovy ulice z 30. let.

Pasáž neboli průchod budovou či spojenými budovami zkracující přístup v ulicích velkoměstské zástavby vznikla poprvé v Paříži již koncem 18. století, jakožto stavební prvek chránící původně chodce před náhlými změnami počasí. Tento prostor se později stal jakousi obchodní či rekreační zónou s prodejny, kavárnami či zábavními podniky. Prerov získal svou „passage“ na konci roku 1923, kdy stavitel Augustin Köhler dokončil dva dvoupatrové obytné domy, spojující Kratochvílovu a Palackého ulici obchodní pasáží, jež se stala nezaměnitelnou součástí prerovského místopisu.

Snímek pořízený ze zámecké bašty v polovině 20. let dokládá stav ještě před dostavěním zbylých dvou obytných domů, jež uzavřely pasáž ze severní strany.

V meziválečném období dodávala pasáž Přerovu špetku velkoměstského lesku, čemuž napomáhaly i reprezentativně působící prodejny, lahůdkářství či bankovní ústav.

LESK A BÍDA PŘEROVSKÉ PASÁŽE

V poválečném období si pasáž nadále udržela díky sortimentu prodejen i služeb oblibu, v současnosti už má ale kvůli zanedbané údržbě i nepříteliš kulturnímu prostředí k dřívějšímu lesku hodně daleko. Postupný úpadek úrovně dokládá i snímek z roku 2007.

MOST MÍRU

V listopadu již tomu bude 70 let, co Přerovčanům začal sloužit most Míru, který se ve své době stal hlavní spojnicí přes řeku Bečvu. Specifické uspořádání na řece Bečvě přineslo městu v jeho novodobé historii četné starosti. Rozšiřování města a rozvoj dopravy začaly již před 100 lety narážet na nedostatečnost stávajících přemostění. Tyršův most, ležící na frekventované státní Pomoravské silnici sice doplnil v roce 1933 nový most Legií u elektrárny, ovšem jednalo se jen o zlepšení přechodné. Hlavním kamenem úrazu byl průběh dálkové tahy přímo úzkými a klikatými ulicemi středu města, k čemuž se po roce 1945 přidružila i provizorní, dočasná oprava Tyršova mostu, zničeného na konci okupace Němci.

Zásadní rozhodnutí nápravy kritické dopravní situace bylo přijato koncem 40. let, kdy se začalo počítat s výstavbou přímého spojení ulic Velká Dlážka – Palackého prostřednictvím nového silničního mostu. Na realizaci tohoto projektu mělo eminentní zájem také ministerstvo obrany, které v podmínkách vznikající studené války, vyžadovalo, aby se pro vojenské transporty zrychlil průjezd městem. Projekt nové komunikace a mostu vypracovala přerovská odbočka Stavoprojektu a samotné stavební práce zahájil podnik Ingstav Brno, zástupci Prostějov počátkem roku 1952 poté, co zbořením domu v Blahoslavově ulici č. 14 získali stavbaři přístup k řece. Hlavním úskalím celé akce totiž bylo připravit potřebné staveniště zbořením domů, které na obou březích přehrazovaly přístup k řece. Jednání o výkup domů ovšem nebyla snadná a probíhala až do podzimu roku 1952, přičemž v té době hrozil Ingstav zastavením prací, nerozšíří-li se přístup ke staveništi zbořením dalších dvou domů v Blahoslavově ulici. Demolice posledních domů, které byly nutné k vybudování nájezdů z obou stran břehů a dokončení komunikací k napojení z ulic Velká Dlážka a Palackého probíhalo v průběhu roku 1953. Celkem bylo zbouráno 13 domů se 43 byty, a to 9 v ulici Lázeňská, tři v Blahoslavově a jeden v ulici Palackého. Materiál z „buraček“ pak byl předán či prodán četným zájemcům z řad místních organizací i soukromníků, kteří ho ještě uplatnili v dalších opravách či nové výstavbě. Mezitím se ještě v průběhu roku 1952 podařilo dokončit většinu prací na pilířích a po intervencích sehnat i nedostatkový materiál na mostovku – roksory z železáren Podbrezová. V průběhu roku 1953 byl most dokončen a rovněž byly po zboření domů realizovány potřebné pozemní úpravy zvýšení úrovně terénu, aby mohl být most napojen na stávající ulice. V říjnu byly veškeré práce na komunikacích hotovy a v neděli 8. listopadu 1953 byla novostavba slavnostně odevzdána do užívání pod jménem most Míru. Jakymsi doplňkem celé stavební „akce most“ se stala ještě výstavba 48 bytů, které se představitelům samosprávy podařilo získat od státu jako náhradu za zbořené domy. Již na jaře 1953 se totiž začalo s výstavbou domu s 24 byty na sídlišti Přerovských strojůren (tj. dnešní Jižní čtvrť) a na podzim pak Pozemní stavby Gottwaldov zahájili práce na dalším domě s 24 byty na Velké Dlážce (pozdější ulice Jilemnického), přičemž k předání novostavby došlo v průběhu roku 1954. Původní podobu mostu Míru před pozdější modernizací si pak můžeme připomenout na snímku z roku 1972, a to včetně dřívějšího typicky červenobílého barevného provedení zábrádlí. Za povšimnutí rovněž stojí, že v pozadí snímku lze spatřit výstavbu domu služeb na tehdy ještě dokončovaném sídlišti Velká Dlážka. Tímto objektem se měla dokončit tzv. občanská vybavenost sídliště, kterou do té doby Lidové spotřební družstvo Jednota provizorně řešilo např. zřízením dočasné samoobsluhy v montovaném přízemním objektu na tehdejší nábřeží 1. máje (dříve i nyní nábřeží E. Beneše), který je viditelný zcela vlevo. Po otevření prodejny potravin v novém domě služeb pak byl objekt přezdívaný podle vzhledu jako „kravín“ adaptován na prodejnu průmyslového a jiného spotřebního zboží.

Petr Sehnálek

ZPRAVODAJ MUZEA KOMENSKÉHO V PŘEROVĚ, ŘÍJEN – PROSINEC 2023

Texty: Lada Galová, Andrea Kopečková, Marta Konířová, Helena Kovářová, Šárka Krákorová Pajůrková, Svatava Měrková, Petr Sehnálek, Zdeněk Šchenk, Jana Trtíková a Lubomír Vůrňuchal

Foto: Muzeum Komenského v Přerově, KIS Přerov, Miroslav Irra, Jan Czvalinga, Klub přátel pilotů studené války, Iveta Juchelková, Zdeněk Šchenk a Lubomír Vůrňuchal

Redakce a grafická úprava: Kristína Sehnálková

Korektury: Eva Uhlířová

Vydalo Muzeum Komenského v Přerově, p.o., Horní nám. 7/7, 750 02 Přerov IČO: 00097969. Zaregistrováno MK ČR pod zn. MK ČR E 21496. Čtvrtletník - periodický tisk územního samosprávného celku. Vydáno 17. 10. 2023 v Přerově. Příští číslo vyjde 8. 1. 2024. Tisk MKP. Změna programu vyhrazená!

V rámci akcí pořádaných Muzeem Komenského v Přerově, p.o., budou pořizováni obrázky a zvukové záznamy za účelem prezentace organizátora akce. Muzeum Komenského v Přerově, p.o., nenese odpovědnost za záznamy pořizované a zveřejněné jinými subjekty. http://www.prerovmuzem.cz/img/muzeum/GDPR/2018_05_Informace_o_zpracovani_osobnich_udaju_web.pdf. Muzeum Komenského v Přerově je zřízeno a financováno Olomouckým krajem.

